

Gun Oker-Blom, Erik Geber och Heidi Backman

SPRÅKLIG MÅNGFALD I SKOLAN

språkbakgrund och muntlig språkkompetens
i de svenska lågstadieskolorna i Finland

Utbildningsstyrelsen 2001
Duplikat 2/2001

© Utbildningsstyrelsen

Ombrytning och illustratör: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

ISSN 1237-6590

ISBN 952-13-1054-5

Edita Oy, Helsingfors 2001

Innehåll

Förord	5
1 Inledning	7
2 Språksituationens utveckling i Svenskfinland 1980–2000	9
2.1 Tidigare undersökningar	9
2.2 Elevernas språkbakgrund i lågstadieskolorna i Svenskfinland 1998–99	12
2.2.1 Kategoriseringen	12
2.3 Elevernas språkbakgrund 1998 ur olika synvinklar	14
2.3.1 Tvåspråkighetsgraden	14
2.3.2 Dialektens inflytande	15
2.3.3 Övriga språk	16
2.3.4 Skillnader mellan årskurserna och mellan könen	17
2.3.5 Variansen mellan regionerna	19
2.4 Utvecklingen inom regionerna från 1980-talet	23
2.4.1 Svenska Österbotten	23
2.4.2 Åboland	24
2.4.3 Nyland	25
2.4.4 Huvudstadsregionen	26
2.4.5 Svenskspråkiga skolor i helt finskspråkig miljö (s.k. språköar)	27
3 Finlandssvenska lågstadieelevers muntliga kompetens i svenska	29
3.1 Resultaten av skattningen för samtliga elever	30
3.2 Resultaten av skattningen i olika språkbakgrundskategorier	32
3.3 Resultaten av skattningen för pojkarnas respektive flickornas del	37
3.4 Resultaten av skattningen enligt region	39
4 Sammanfattning och diskussion	43
4.1 Skolornas språkmiljöer varierar mycket i Svenskfinland	43
4.2 Skattningen av elevernas muntliga kompetens i svenska	44
4.3 Skillnader mellan pojkar och flickor	44
4.4 Utbildningsstyrelsens åtgärder för att stärka skolspråket i de svenska skolorna i Finland	45
4.5 Framtidsperspektiv	46
Litteratur	47
Bilagor	
Bilaga 1. Brev till skolorna samt blanketter	49
Bilaga 2. Resultat av skattningen enligt årskurs och språkbakgrundskategori	56
Bilaga 3. Tabeller som hänför sig till figurerna i kapitel 2 och 3	57

Tabeller och figurer i texten

Tabell 1.	Språksituationen i de svenskspråkiga skolorna på 1980-talet (UVM:s rapport 1990)	10
Tabell 2.	Språkbakgrundskategori enligt årskurs: samtliga elever, årskurs 1–6.	17
Tabell 3.	Språkbakgrundskategorier enligt regioner: samtliga elever.(jfr tabell 1)	19
Tabell 4.	Språkbakgrundskategorier enligt kommunens officiella språkstatus.	21
Tabell 5.	Språkbakgrundskategori och urbaniseringsgrad enligt kommungrupper.	22
Tabell 6.	Resultat av skattningen enligt språkbakgrundskategori.	32
Tabell 7.	Resultat av skattningen enligt kön och årskurs.	37
Tabell 8.	Resultat av skattningen: tvåspråkiga elever, enligt kön och årskurs.	38
Tabell 9.	Resultat av skattningen per region: samtliga elever.	39
Tabell 10.	Resultat av skattningen enligt region: elever med tvåspråkig bakgrund.	40
Tabell 11.	Resultat av skattningen enligt region: elever från enspråkigt svenska hem.	41
Figur 2.1	Andel elever per språkbakgrundskategori: samtliga elever i årskurs 1–6	14
Figur 2.2	Andelen elever i svenska skolor som kan tala dialekt, enligt region 1998	16
Figur 2.3	Språkbakgrundskategori enligt årskurs: samtliga elever, årskurs 1–6	17
Figur 2.4	Språkbakgrundskategori enligt kön: samtliga elever, årskurs 1–6	18
Figur 2.5	Språkbakgrundskategorier enligt regioner: samtliga elever	19
Figur 2.6	Språkbakgrundskategorier enligt kommunens officiella språkstatus	21
Figur 2.7	Språkbakgrundskategori och urbaniseringsgrad	22
Figur 2.8	Språkbakgrundskategorier för eleverna på språköarna	27
Figur 3.1	Andel elever per språkbakgrundskategori	30
Figur 3.2	Resultat av skattningen (muntlig språkkompetens) för samtliga elever i årskurs 1–6	30
Figur 3.3	Resultat av skattningen av samtliga elever i årskurs 1–3 och 4–6	31
Figur 3.4	Resultat av skattningen per språkbakgrundskategori	32
Figur 3.5	Resultat av skattningen: elever med tvåspråkig bakgrund, årskurs 1–6	33
Figur 3.6	Resultat av skattningen per årskurs: elever med tvåspråkig bakgrund	33
Figur 3.7	Resultat av skattningen: elever med finskspråkig bakgrund	34
Figur 3.8	Resultat av skattningen per årskurs: elever med finskspråkig bakgrund	35
Figur 3.9	Resultat av skattningen: elever från enspråkigt svenska hem	36
Figur 3.10	Resultat av skattningen: elever som talar dialekt som sitt förstaspråk	36
Figur 3.11	Resultat av skattningen enligt kön för samtliga elever, årskurs 1–6	37
Figur 3.12	Utveckling enligt årskurs och kön för samtliga elever	37
Figur 3.13	Resultat av skattningen: tvåspråkiga elever, årskurs 1–3	38
Figur 3.14	Resultat av skattningen: tvåspråkiga elever, årskurs 4–6	38
Figur 3.15	Resultat av skattningen enligt region: samtliga elever	39
Figur 3.16	Resultat av skattningen enligt region: elever med tvåspråkig bakgrund	40
Figur 3.17	Resultat av skattningen enligt region: elever från enspråkigt svenska hem	41

Tabeller i bilaga

Tabell 2.1	Andel elever per språkbakgrundskategori: samtliga elever i årskurs 1–6.	57
Tabell 2.2	Andelen elever i svenska skolor som kan tala dialekt, enligt region 1998.	57
Tabell 2.3	Språkbakgrundskategori enligt årskurs: samtliga elever, årskurs 1–6	57
Tabell 2.4.	Språkbakgrundskategori enligt kön: samtliga elever, årskurs 1–6.	57
Tabell 2.5	Språkbakgrundskategorier enligt regioner: samtliga elever.	58
Tabell 2.6	Språkbakgrundskategorier enligt kommunens officiella språkstatus.	58
Tabell 2.7	Språkbakgrundskategori och urbaniseringsgrad enligt kommungrupper.	58
Tabell 2.8	Språkbakgrundskategorier för eleverna på språköarna.	58
Tabell 3.1	Andel elever per språkbakgrundskategori.	59
Tabell 3.2	Resultat av skattningen (muntlig språkkompetens) för samtliga elever i årskurs 1–6.	59
Tabell 3.3	Resultat av skattningen av samtliga elever i årskurs 1–3 och 4–6.	59
Tabell 3.4	Resultat av skattningen per språkbakgrundskategori.	59
Tabell 3.5	Resultat av skattningen: elever med tvåspråkig bakgrund, årskurs 1–6.	59
Tabell 3.6	Resultat av skattningen per årskurs: elever med tvåspråkig bakgrund.	60
Tabell 3.7	Resultat av skattningen: elever med finskspråkig bakgrund.	60
Tabell 3.8	Resultat av skattningen per årskurs: elever med finskspråkig bakgrund.	60
Tabell 3.9	Resultat av skattningen: elever från enspråkigt svenska hem.	60
Tabell 3.10	Resultat av skattningen: elever som talar dialekt som sitt förstaspråk.	60
Tabell 3.11	Resultat av skattningen enligt kön för samtliga elever, årskurs 1–6.	61
Tabell 3.12	Utveckling enligt årskurs och kön för samtliga elever.	61
Tabell 3.13 och 3.14	Resultat av skattningen: tvåspråkiga elever, enligt kön och årskurs.	61
Tabell 3.15	Resultat av skattningen enligt region: samtliga elever.	61
Tabell 3.16	Resultat av skattningen enligt region: elever med tvåspråkig bakgrund	62
Tabell 3.17	Resultat av skattningen enligt region: elever från enspråkigt svenska hem.	62

Förord

Den enkätundersökning som denna rapport baserar sig på utfördes under senare delen av 1998 och början av år 1999, i syfte att få en möjligast heltäckande bild av språkbakgrunden bland de elever som för närvarande går i de svenska grundskolorna i Finland, i de sex första årskurserna. Samtidigt bad vi lärarna gradera elevernas muntliga kompetens i svenska, på en skala från noll till tre. Bakgrunden var att det i olika utbildningssammanhang tydligt hade framkommit att de finlandssvenska klassrummen uppvisar en allt större heterogenitet gällande elevernas språkliga utgångspunkt och vi antog dessutom att skillnaderna mellan elevgruppernas språkbakgrund i olika regioner i Svenskfinland blivit tydligare än på åttiotalet.

Eftersom allt fler lärare gett rapporter om hur svårt det i bland kan vara att undervisa i klasser där barnen har varierande språklig bakgrund, dvs. då de är mer eller mindre tvåspråkiga, med större eller mindre inslag av svenska i hemmet, var vi också intresserade av att samtidigt försöka få en bild av elevernas kompetens i skolspråket, dvs. svenska. Ett test gällande förståelse och produktion av både talad och skriven svenska hade blivit alltför komplicerat att genomföra i detta sammanhang, och därför beslöt vi be lärarna skatta elevernas muntliga kompetens i svenska, på en skala som vi försökte beskriva så noggrant som möjligt. Blanketterna som användes vid enkäten utarbetades av Heidi Backman, Erik Geber och Gun Oker-Blom i samarbete med Janne Wikström, som också insamlade materialet och införde det på dator under den första omgången.

Under det fortsatta och i bland rätt snåriga arbetet med att överföra materialet till olika tabeller har vi haft stor hjälp av Nina-Maria Orlo, Annette Lindström och Charlotte Moring under år 1999 och av Wilhelmina Lindqvist och Annette Bagge under sommaren år 2000, då hela grundmaterialet inmatades på SPSS och genomgicks i grunden. Vid sammanställningen av själva rapporten har Sonja Hyvönen under hösten 2000 utfört ett stort arbete, bl.a. genom att sammanställa och granska de slutliga tabellerna och diagrammen.

Ett stort tack till alla outhärliga medhjälpare, som bidragit till denna rapport. Vi hoppas den skall vara till nytta då det gäller att fördjupa forskningen på detta område samt stödja lärarna i deras strävan att undervisa och lära alla elever i den finlandssvenska skolan.

Utbildningsstyrelsen i januari 2001

Gun Oker-Blom
undervisningsråd

Översikt över beteckningarna för språkbakgrund

Huvudkategorierna är följande:

- (1) enspråkigt svenska elever med standardsvenska som huvudsakligt umgänges-
språk (S och SD)
- (2) huvudsakligen dialekttalande elever (D och DS)
- (3) svenska- eller dialekttalande elever med regelbundet finskspråkigt umgänge
(SF + SFD + DF)
- (4) elever från tvåspråkiga hem med regelbundet umgänge på båda språken
(FS + FSD + FD)
- (5) elever från helt finskspråkiga hem (F)
- (6) elever med något annat språk än svenska eller finska som modersmål (A)
- (7) övriga (Ö)

S(D) = elever från svenska hem, som talar enbart standardsvenska hemma +
elever som också talar dialekt i närmiljön

D(S) = eleven talar dialekt hemma, men (också) standardsvenska i närmiljön

SF(D) = eleven kommer från svenskt hem, men talar (också) regelbundet finska i närmiljön

FS(D) = eleven kommer från ett tvåspråkigt hem och talar regelbundet både standardsvenska
och finska hemma och i närmiljön (i närmiljön eventuellt även svensk dialekt)

FD = eleven kommer från ett tvåspråkigt hem, där svenskan är dialekt

F = eleven kommer från ett enspråkigt finskt hem och talar bara finska hemma

A = annat modersmål än svenska eller finska

Ö = övriga

S = svenskspråkiga elever

F = finskspråkiga elever

FS = tvåspråkiga elever

A = elever med annat modersmål än svenska eller finska

Ö = övriga

1

Inledning

De svenskspråkiga skolorna har tydligt förändrats sedan 1980-talet, i synnerhet i de tvåspråkiga kommuner där finskan är majoritetsspråk. Redan på 80-talet ansåg man att det för de tvåspråkiga barnens del behövdes en för dem speciellt anpassad undervisning i det andra modersmålet och därför infördes begreppet modersmålsinriktad finska. I Grunderna för grundskolans läroplan 1994 nämns också behovet av förstärkt modersmål för tvåspråkiga barn och de som arbetar i de svenskspråkiga skolorna i tvåspråkiga kommuner har betonat att behovet av språkstöd i modersmålet, dvs. svenska, blir allt större. Samtidigt finns det ett klart behov av att effektivisera undervisningen i modersmålsinriktad finska, ett ämne som ännu inte slagit igenom överallt där det vore motiverat. Årsklasserna i de svenskspråkiga skolorna har också ökat, beroende på att allt fler tvåspråkiga familjer väljer svenskspråkig skola för sina barn. (Finnäs, 1996, s. 17)

Mot denna bakgrund beslöt Utbildningsstyrelsen att genomföra en enkätundersökning om elevernas språkbakgrund och muntliga språkkompetens i modersmålet, dvs. svenska, i samtliga svenskspråkiga skolor i landet, årskurs 1–6. Enkäten skickades till skolorna i november 1998, och åtföljdes av en påminnelse i början av år 1999. I slutet av läsåret 1998–99 hade 62,5 procent av skolorna besvarat enkäten. Bortfallet fördelade sig dock relativt jämnt över hela Svenskfinland. De resultat som redovisas här baserar sig på 63,3 procent av årsklassen, dvs. på uppgifter om 14 727 elever.

Enkäten omfattar två delar. I del A tillfrågades klasslärarna om elevernas språkbakgrund och språkliga varieteter. Läraren skulle beteckna språkbakgrunden för varje enskild elev med en symbol. S stod för ett enspråkigt svenskt hem, D för dialektbakgrund, SF för elever med svensk språkbakgrund men med finskt umgänge, FS för elever som kommer från tvåspråkiga hem, där både finska och svenska talas i hemmet, F betecknade elever från enspråkigt finska hem och A stod för elever som hade annat hemspråk än svenska och finska. Det var också möjligt att använda flera av symbolerna för samma elev, t.ex. FSD, ifall eleven kommer från ett tvåspråkigt hem men talar dialekt med kamraterna. (Se bilaga 1)

Resultaten på riksnivå visar att situationen i klassrummen har förändrats radikalt sedan 80-talet. Andelen elever från tvåspråkiga hem (FS) har ökat från en femtedel på 80-talet till nästan en tredjedel läsåret 1998–99. Under de senaste åren har årsklassen elever i de svenskspråkiga skolorna ökat med nästan 30 procent, från 3200 elever 1980 till 4 100 elever 1998. Andelen svenskspråkiga elever har dock varit relativt konstant under den här perioden. Ökningen beror på att andelen elever från tvåspråkiga hem, samt till en del från invandrarfamiljer har ökat.

Andelen elever från finskspråkiga hem har fördubblats under 90-talet och utgör nu 5 procent av eleverna i materialet. Speciellt stor har ökningen varit i huvudstads-

regionen och på de s.k. språköarna, dvs. i Björneborg, Kotka, Tammerfors och Uleåborg. Tendensen förefaller att fortsätta, eftersom andelen finskspråkiga är hög speciellt i de lägre årskurserna.

Ett typiskt drag för skolorna i Svenskfinland är den stora regionala variationen. På den svenskösterbottniska landsbygden är andelen enspråkiga barn störst, där har endast 11 procent av eleverna tvåspråkig bakgrund, medan andelen tvåspråkiga (FS) i huvudstadsregionen är 51 procent, i Östra Nyland 35 procent och i Åboland 38 procent. Fortfarande kommer dock två av tre elever i de svenskspråkiga skolorna från helt svenskspråkiga hem och andelen elever som talar svensk dialekt är fortfarande ungefär lika stor som i början av 80-talet, nämligen 30 procent av alla elever i materialet. En ny grupp elever i de svenskspråkiga skolorna är de elever som har något annat hemspråk än svenska och finska. Dessa elever utgör nu 1,6 procent av hela materialet.

I del B bad vi lärarna skatta elevernas kunskaper i talad svenska, på en skala från 0–3, där 0 innebar att eleven enbart förstår lite svenska och har stora svårigheter att klara sig i skolan på grund av språket, 1 betydde att eleven förstår svenska relativt bra, men har stora svårigheter att uttrycka sig på svenska, 2 innebar att eleven förstår och talar svenska, men inflytandet från hans andra språk är ännu tydligt och 3 innebar att eleven förstår och talar svenska obehindrat, utan brytning på den nivå man kan förutsätta för åldern i fråga. Alla svenskspråkiga elever med standardsvensk eller dialektbakgrund kunde med andra ord klassas som treor, likaså de tvåspråkiga elever som uppenbarligen har en fullständig kompetens i två eller flera språk, vad gäller det talade språket. Enspråkiga elever med specifika inlärningssvårigheter som påverkar det talade språket kan naturligtvis finnas med i kategori 0–2.

Resultaten av skattningen visar att de språkligt svaga eleverna, dvs. de som skattats med 0–1, utgör 4 procent av hela samplet. Glädjande nog minskar denna kategori i de högre årskurserna så att endast 3 procent av eleverna i årskurs 3–6 har skattats med 0 eller 1. Av hela samplet har 81 procent skattats med en trea, vilket betyder att 19 procent av eleverna inte har fullständig kompetens när det gäller talad svenska, ett tal som kan anses relativt högt, då man här bör beakta att ett flytande talspråk i sig inte automatiskt innebär att personen i fråga behärskar språket så väl att det också fungerar som inlärningsspråk. (Sundman, 1998, s. 97)

Av de elever som har tvåspråkig eller icke-svenskspråkig bakgrund uppges 67 procent tala svenska flytande och 63 procent av de elever som är klassade som FS, FSD eller FD har fått en trea, dvs. de talar svenska utan främmande inflytande. Denna tendens överensstämmer rätt bra med de allmänna resultat som internationell tvåspråkighetsforskning visar, nämligen att tvåspråkigheten inte i sig är ett hinder för den allmänna språkkompetensen och att den kommunikativa språkförmågan i ett nytt språk utvecklas relativt snabbt och enkelt hos ett barn. (Sundman, 1998, s. 84)

I den här rapporten redogör vi för de viktigaste resultaten av föreliggande enkätundersökning, jämför med språksituationen i början av 80-talet samt diskuterar de åtgärder som krävs för att dagens finlandssvenska skola skall klara av den allt ökande språkliga heterogeniteten inom många regioner.

2

Språksituationens utveckling i Svenskfinland 1980–2000

2.1 Tidigare undersökningar

I början av 1980-talet uppstod det p.g.a ett ökat antal tvåspråkiga äktenskap under 1960- och 70-talet (Allardt-Starck 1981, s. 282) ett starkt intresse för språksituationen i de svenskspråkiga skolorna i Finland, särskilt i Helsingforstrakten. I vilkendera språkgruppens skolor skulle de tvåspråkiga barnen gå? Var tvåspråkigheten eventuellt till förfång för skolframgången, såsom Skutnabb-Kangas (1981, s. 240 f.) på basis av undersökningar i andra nordiska miljöer hävdade. Skolstyrelsens svenska avdelning tog därför vid denna tidpunkt olika initiativ till kartläggning av situationen i hela Svenskfinland.

Gunnel Knubb-Manninen och Viking Brunell vid Pedagogiska forskningsinstitutet i Jyväskylä genomförde på uppdrag av skolstyrelsen flera enkäter under 1980-talet. Knubb-Manninen gjorde 1981 utifrån en omfattande språksociologisk enkät till eleverna en analys av situationen i tre årskurser, årskurs 3 och årskurs 7 i grundskolan samt i första årskursen i gymnasier och yrkesläroanstalterna.

I årskurs 3 uppgav enligt Knubb-Manninens förfrågan ca 20 procent av eleverna att de använde minst lika mycket finska som svenska hemma. Enbart svenska talades i ca 70 procent av hemmen. Benägenheten att tala finska vid sidan av svenskan i närmiljön ökade med åldern. I årskurs 3 uppgav sig 24 procent tala minst lika mycket finska med kamraterna, i årskurs 7 var motsvarande tal 26 procent. I olika servicesituationer använde 36 procent i årskurs 3 och 46 procent i årskurs 7 lika mycket finska som svenska. Användningen av finska hemma var mindre på det andra stadiet: bara 17 procent av gymnasisterna, 13 procent av yrkesskoleleverna uppgav sig tala minst lika mycket finska som svenska hemma. Över två tredjedelar av eleverna på det andra stadiet uppgav sig ha finskspråkiga kontakter och 60 procent ansåg sig titta på finskspråkiga TV-program varje dag. Andelen elever från tvåspråkiga hem växte alltså i de lägre årskurserna, men de naturliga kontakterna med finska utanför hemmet och skolan ökade i de högre. En större andel av de tvåspråkiga eleverna tycktes söka sig till gymnasier (Knubb-Manninen 1983, s. 1). De regionala skillnaderna i språkanvändning var stora. På enspråkigt svenska orter använde 99 procent av eleverna endast svenska eller mest svenska med kamraterna, på tvåspråkiga orter med finsk majoritet 60 procent, på enspråkigt finska orter mindre än en tredjedel (Ibid. 1982, s. 25).

Brunell frågade 1982 genom en enkät till de finlandssvenska lärarna i grundskolan i årskurs 1, 3, 6, 7 och 9 om elevernas språkanvändning. Brunell (1982, s. 1) kom fram till att minst 40 procent av eleverna i grundskolan kom från hem där man huvudsakligen talade dialekt och att ca 22 procent var i samma mening tvåspråkiga. Inemot 80 procent av de dialekttalande eleverna fanns i Österbotten, hälften av de tvåspråkiga i Nyland. Fler dialekttalande och tvåspråkiga elever än

enspråkigt svenska uppgavs av lärarna ha svårigheter med modersmålet. Brunell har dock senare (1998) kommit fram till att skolframgången som helhet korrelerar mera med den allmänna språkstimulansen hemifrån än med tvåspråkigheten som sådan.

Fastän huvudresultaten ganska väl sammanföll med Knubb-Manninens, måste Brunells siffror tolkas försiktigt, därför att svarsbortfallet i de frågor på basis av vilka konklusionerna om språksituationen gjordes var särskilt stort i Nyland (Ibid., s. 119). Med en större svarsprocent skulle antagligen den totala andelen tvåspråkiga ha ökat och andelen dialekttalande minskat.

Erik Geber kartlade under sina inspektionsresor under 1980-talet tvåspråkighetsgraden och skolframgången på lågstadiet i hela Svenskfinland med hjälp av lärarnas skattningar på klasskartor. Skattningarnas riktighet och olika elevkategoriers språkbeteende kunde iakttas och diskuteras under skolbesöken. Kartläggningen skedde under olika år i olika regioner och siffrorna för dem i nedanstående tabell (ur UVM 1990) är därför inte fullt jämförbara. För Helsingforsregionens del, som undersöktes först (1980–82) är de uppdaterade genom en telefonförfrågan 1985. Som synes stämde resultatet väl överens med Knubb-Manninens och Brunells: ca en femtedel av de finlandssvenska eleverna uppgavs komma från tvåspråkiga hem och 14 procent därtill ansågs ha regelbundet umgänge med finskan utanför skolan.

Tabell 1. Språksituationen i de svenskspråkiga skolorna på 1980-talet (UVM:s rapport 1990) (enbart dialekttalande är här inräknade i S-kategorin; årtalet angivet vid regionen; beträffande de s.k. språköarna, se figur 2.8)

	S(D) %	SF %	FS %	F %
Sydösterbotten (-87–88)	82	5	12	1
Norra Österbotten (-85–86)	74	8	14	2
Vasaregionen (-87–88)	73	8	17	2
Västra Nyland (83–84)	70	14	17	2
Östra Nyland (-82)	63	18	17	2
Åboland (-87–88)	49	18	31	2
Helsingforsregionen (-85)	32	20	48	saknas

De regionala skillnaderna var också enligt Gebers kartläggning, som sammanfattades i UVM:s tvåspråkighetsarbetsgrupps rapport, (15/1990) mycket stora. I Helsingforsregionen kom redan 1985 nästan hälften av eleverna från tvåspråkiga hem, i svenska Österbotten städerna medräknade bara 12–17 procent. I vissa kommuner i svenska Österbotten var andelen tvåspråkiga under 10 procent, dvs. bara någon enstaka elev per klass i vissa skolor. Andelen elever som talade enbart dialekt hemma var på den österbottniska landsbygden mycket stor. I många kommuner och skolor gjorde över tre fjärdedelar av eleverna det, medan det i Åboland och Nyland bara på några få orter fanns ett litet antal dialekttalande elever (Houtskär, Västanfjärd, mellersta Sibbo och vissa byar i Pernå).

I de sistnämnda kartläggningarna jämfördes också elevernas språkbakgrund med deras skolframgång. Resultatet, som framträdde redan i huvudstadsregionen 1980–82, var att ca två tredjedelar av de tvåspråkiga eleverna klarade sig lika bra eller t.o.m. bättre än de enspråkigt svenska, men att det i den återstående tredjedelen fanns en riskgrupp med allmänt svag språkstimulans och sämre skolframgång än de övriga. Resultatet stämde överens med Brunells konklusion (1988) om språkstimulansens och hemmets betydelse. På dialektområdena hade de elever som talade standardsvenska hemma ofta något bättre skolvitsord än de som talade endast dialekt. Däremot kunde inte Brunells påstående, att de tvåspråkiga med kombinationen dialekt och finska (utan standardsvenska) skulle utgöra en särskild riskgrupp (Brunell 1983, s. 50) verifieras, därför att de tvåspråkiga med standardsvenska i stället för dialekt som svensk språkvariant i samma skolor i de dialektalande miljöerna var så få att kategorierna sällan kunde ställas mot varandra.

I slutet av perioden (1989) undersöktes också eleverna i de svenskspråkiga s.k. minoritetsskolorna, dvs. i de svenska enklaverna på helt finskspråkiga orter (Tammerfors, Kotka, Björneborg m.fl; sammanlagt 9 orter). I dem skiljde sig språksituationen som väntat mycket från det övriga Svenskfinland, framför allt så att andelen elever från enspråkigt finska hem i dem var betydligt större: 32 procent mot drygt 2 procent i övriga, andelen tvåspråkiga drygt 42 procent (Geber 1989). Ca 25 procent, dvs. en fjärdedel av eleverna kom dock från helt svenskspråkiga hem.

Någon avgörande och regelbunden favör i skolframgången för de svenskspråkiga eleverna kunde inte iaktas heller på språköarna. De finskspråkiga och tvåspråkiga eleverna varierade i rangordning vanligen lika mycket, med undantag för i Björneborg och Uleåborg, där de finskspråkiga och tvåspråkiga låg sämre till.

Martin Gripenberg har genom enkäter till skolorna från länsstyrelsen i Nylands län hittills tre gånger (1989–90, 1993–94 och 1998–99) kartlagt språksituationen i de svenskspråkiga skolorna i Nyland. Enligt dessa undersökningar, som liksom Brunells byggde på lärarnas skattning, hade andelen tvåspråkiga elever i lågstadieskolorna i Nylands (Södra Finlands) län på 10 år (1989–1999) vuxit från 35 procent till 47 procent och andelen finskspråkiga elever från 3 procent till 5 procent. Av de tvåspråkiga eleverna uppgavs nära 80 procent behärska svenska bra, av de finskspråkiga knappt hälften. Av de svenskspråkiga eleverna påstods 1993–94 ca 20 procent ha goda kunskaper i finska. (Elevernas kunskaper i skolspråket svenska visavi finska är dock knappast skattade mot samma kompetens.) Den största andelen tvåspråkiga elever (över 90 procent) fanns i Lojo och i ett par stora skolor i Helsingfors och Vanda, den minsta andelen (under 10 procent) i några små skolor på landsbygden i Ekenästrakten. Enbart i Nyland varierar alltså språkförhållandena i skolorna kraftigt.

Fjalar Finnäs (1990, 1996) har statistiskt undersökt elevtillströmningen till de svenskspråkiga skolorna och konstaterat att ökningen av årskullarna i de svenskspråkiga skolorna från 1978 till 1998 beror på en överinskrivning av barn från tvåspråkiga hem. Det innebär att ett betydande antal barn (12 procent) som i befolkningsräkningen registrerats som finskspråkiga har valt svensk skola. Detta har i praktiken lett till att årskullarna i de svenskspråkiga grundskolorna på 20 år ökat med nästan 1000 elever, från 3200 hösten 1980 till över 4100 hösten 1998. Ökningen märks särskilt i de stora tvåspråkiga städerna (Helsingfors, Esbo, Åbo).

Utöver detta har tvåspråkigheten och skolan undersökts särskilt åtminstone i Vasa (Finnäs, U. Laurén), Karleby (Högnäs-Sandström 1989) och Helsingfors (Visapää 1986). Olika sidor av tvåspråkigheten, läsfärdigheten och skolframgången har undersökts mera djupgående av Brunell (1988), Østern (1991), Korkman (1995) och Sundman (1998). År 1995 inleddes vid Österbottens högskola på uppdrag av UBS ett stort projekt "Barnets möte med skolan", som handlade om dialekttalande och tvåspråkiga barns möten med den svenskspråkiga skolan i Finland. Jamima Löfström undersökte år 1996 tonåringarnas språk i Helsingfors.

2.2 Elevernas språkbakgrund i lågstadieskolorna i Svenskfinland 1998–99

2.2.1 Kategoriseringen

De ovan nämnda undersökningarna pekade alltså alla i samma riktning vad tvåspråkighetsgraden eller den blandade språkliga bakgrunden i skolorna i Svenskfinland beträffar. Det har dock utöver Knubb-Manninens kartläggning i vissa årskurser (1982, 1983) hittills inte funnits någon total kartläggning som skulle ha gjorts vid samma tidpunkt och med samma metod.

I nedanstående analys används som beteckning för språkbakgrunden bokstavs-kombinationer i enlighet med förklaringen till tabell 1 nedan och de mera ingående definitionerna i enkäten. Huvudkategorierna är följande:

- (1) enspråkigt svenska elever med standardsvenska som huvudsakligt umgängesspråk (S och SD)
- (2) huvudsakligen dialekttalande elever (D och DS)
- (3) svenska- eller dialekttalande elever med regelbundet finskspråkigt umgänge (SF + SFD + DF)
- (4) elever från tvåspråkiga hem med regelbundet umgänge på båda språken (FS + FSD + FD)
- (5) elever från helt finskspråkiga hem (F)
- (6) elever med något annat språk än svenska eller finska som modersmål (A)
- (7) övriga (Ö)

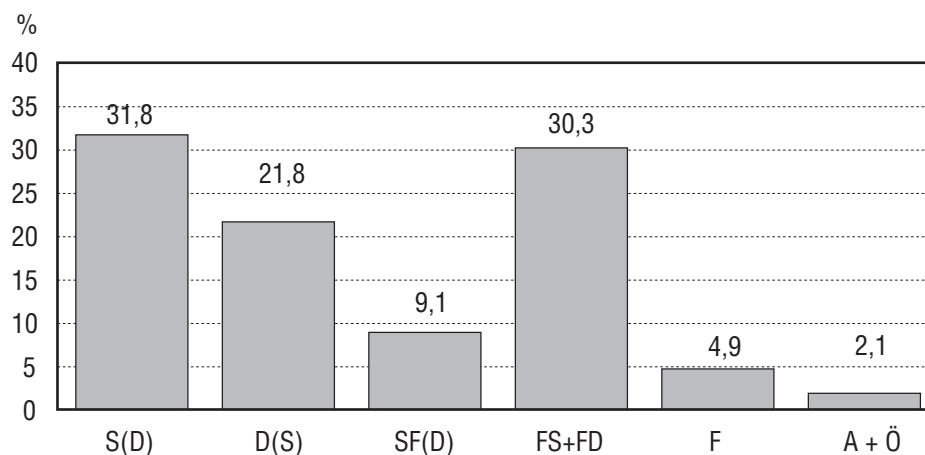
I jämförelse med den kategorisering som gjordes i skolstyrelsens regionala undersökningar vid olika tidpunkter på 1980-talet (Geber 1981, 1982, 1989, opublicerat material samt UVM:s tvåspråkighetsarbetsgrupps promemoria 1990) skärptes och nyanserades definitionerna av symbolerna och symbolkombinationerna för elevernas språkbakgrund i UBS totala kartläggning läsåret 1998–99, så att lärarnas tolkning av den skulle bli så enhetlig som möjligt. Skillnaden mellan beteckningarna SF (DF) och FS (DF) betonades så, att SF skulle gälla elever från enspråkigt svenska hem som regelbundet talar finska i närmiljön. För att en elev skulle kunna betecknas med FS skulle han komma från ett tvåspråkigt svenskt/finskt hem och också regelbundet tala finska hemma. FS-kategorin (och varianter av den, t.ex. FSD och FD) kan alltså betecknas som genuint tvåspråkig i den meningen att användningen av båda språken gäller hela elevens värld utanför skolan och att eleven i fråga också sannolikt har en dubbel språklig identitet, vilket mera sällan är fallet med SF-DF eller SDF-kategorierna (se definitionerna i enkäten).

Lärarna ombads att på motsvarande sätt skilja mellan elever som talar enbart dialekt respektive elever som använder dialekt i närmiljön men hemma talar huvudsakligen standardsvenska (D och DS gentemot DS) eller eventuellt vice versa. Här förekommer dock i svaren tydligt en viss vacklan mellan när en elev skall hänföras till en D-kategori, när inte, dvs. divergerande åsikter om hur stark eller utpräglad dialekten måste vara för att kunna kategoriseras som dialekt. Vid förfrågningar gavs anvisningen att enbart tonfall eller dialektalt färgat tal inte skulle anses räcka till för kategorisering med D, utan att de dialektala dragen skulle prägla fonetiken genomgående samt dessutom vokabulären och morfologin, så att språket tydligt avviker från standardsvenskan. Sålunda har normalt inte dagens västnyländska tal hos eleverna betecknats som D medan de österbottniska elevernas dialekt så gott som genomgående kategoriserats med D, medan "dialekten" t.ex. i Jakobstad hos många är något "utslätad" fastän språkbakgrunden trots det kan betecknas som DS eller SD. Beträffande användningen av standardsvenska kan en del lärare eventuellt ha dragit slutsatsen att eleverna, eftersom de går i en svensk skola, alltid kan betecknas med S vid sidan om D. Avsikten var dock att i kategoriseringen försöka frånsä från skolspråket (= det språk som eleverna använder eller förväntas använda under lektionerna).

De enkätsvar som insänts och analyserats omfattar 14 727 elever av ca 24 000. Det ger en svarsprocent på 63,3 procent vilket kan anses tillfredsställande, emedan bortfallen till stora delar uppväger varandra. (Ungefär lika stor andel saknas från de svenskt-dialektala miljöerna i Österbotten som från tvåspråkiga områden i Nyland.) De slutsatser som gäller hela Svenskfinland, årskurser, kön och också olika huvudregioner eller kommunkategorier kan därför anses vara relativt säkra, men för att kunna dra riktiga slutsatser på kommunnivå, måste kartläggningen i vissa fall kompletteras.

2.3

Elevernas språkbakgrund 1998 ur olika synvinklar

Figur 2.1

Andel elever per språkbakgrundskategori: samtliga elever i årskurs 1–6

- S(D) = elever från svenska hem, som talar enbart standardsvenska hemma + elever som också talar dialekt i närmiljön
- D(S) = eleven talar dialekt hemma, men (också) standardsvenska i närmiljön
- SF(D) = eleven kommer från svenskt hem, men talar (också) regelbundet finska i närmiljön
- FS(D) = eleven kommer från ett tvåspråkigt hem och talar regelbundet både standardsvenska och finska hemma och i närmiljön (i närmiljön eventuellt även svensk dialekt)
- FD = eleven kommer från ett tvåspråkigt hem, där svenskan är dialekt
- F = eleven kommer från ett enspråkigt finskt hem och talar bara finska hemma
- A = annat modersmål än svenska eller finska
- Ö = övriga

2.3.1

Tvåspråkighetsgraden

Eleverna från tvåspråkiga och finskspråkiga hem, alltså elever för vilka finskan från början hört till barnets språkförmåga vid sidan av svenskan eller som hemma talar enbart finska, utgjorde alltså läsåret 1998–99 i de svenskspråkiga lågstadierna till andelen 35 procent (kategorierna FS+FD+F) eller drygt en tredjedel. Denna tredjedel är alltså sådana elever som från början är eller på grund av det svenska skolspråket oftast kan tänkas bli balanserat tvåspråkiga. I jämförelse med 1980-talet har de tvåspråkiga elevernas (FS, FSD, FD) andel i de svenskspråkiga skolorna vuxit med ca 10 procentenheter (från ca 20 procent till 30 procent). Den tidigare knappa andel elever som kommer från helt finskspråkiga hem (2 procent på 1980-talet) har under 1990-talet mer än fördubblats till nästan 5 procent. Andelen elever från helt svenskspråkiga hem (S + D + SF) utgör dock fortfarande nästan två tredjedelar (63 procent) i samtliga skolor i undersökningen.

Av de helt svenskspråkiga eleverna uppgavs 1998–99 en ganska liten andel, bara ca 9 procent, regelbundet tala finska i närmiljön. Över hälften av eleverna (63 procent minus 9 procent = 54 procent), alltså S- och D-kategorin tillsammans, hade med andra ord ingen regelbunden kontakt med finskan. Detta är en minskning med över 10 procentenheter i jämförelse med Knubb-Manninens undersökning 1981, där denna andel var över 20 procent och även i jämförelse med siff-

rorna i UVM:s rapport 1990 (10 procent). Skillnaderna kan delvis vara en definitionsfråga (se ovan), men de kan också vara en statistisk effekt: andelen elever från tvåspråkiga hem har vuxit på bekostnad av den andel elever som lärt sig finska enbart via miljöinflytelser (kamrater, massmedier mm.) men inte av föräldrar och syskon. Det är skäl att observera att skillnaden antalsmässigt inte är lika stor därför att det totala antalet elever i de svenskspråkiga skolorna har vuxit med flera hundra.

En förskjutning från SF till FS samt S- och SD-kategorins fortbestånd kan också förklaras sociologiskt. Stora svenskspråkiga eller dialektala områden i Svenskfinland, t.ex. svenska Sydösterbotten från Malax till Närpes och de barnrika Nykarleby- och Pedersörebygderna, har behållit sin enspråkigt svenska karaktär, medan tvåspråkighetsgraden ökat i städerna och i östra Nyland (se nedan). En annan orsak kan vara att de barn som kommer från enspråkigt svenska hem ännu inte på lågstadiet har täta kontakter med finskspråkiga kamrater, vilket lett till att lärarna enligt en strängare kategorisering inte ansett dem passera gränsen från S- (eller D-) till SF- eller SD-kategorin. Också i överraskande många svenskspråkiga stadsbarns hem och vänkrets dominerar svenskan på lågstadiet.

Antalet elever från svenskspråkiga hem utan nämnvärt finskt inflytande har alltså inte minskat, men andelen elever från tvåspråkiga hem och det totala elevantalet i de svenskspråkiga skolorna har ökat.

Den största tillväxten av andelen tvåspråkiga skedde redan under 1980-talet, men andelen elever från finskspråkiga hem har ökat särskilt under 1990-talet. Slår vi ut andelen tvåspråkiga på en årskull på drygt 4000 betyder detta att antalet tvåspråkiga i årskurserna fr.o.m. början av 1980-talet, då årskursen var drygt 3000, har vuxit från ca 600 elever till 1200, dvs. fördubblats. Eftersom förändringen har skett huvudsakligen på tvåspråkiga orter, innebär det att språksituationen i enskilda skolor och klasser avsevärt har förändrats och att språkmiljöerna i de olika regionerna i Svenskfinland fjärmats från varandra.

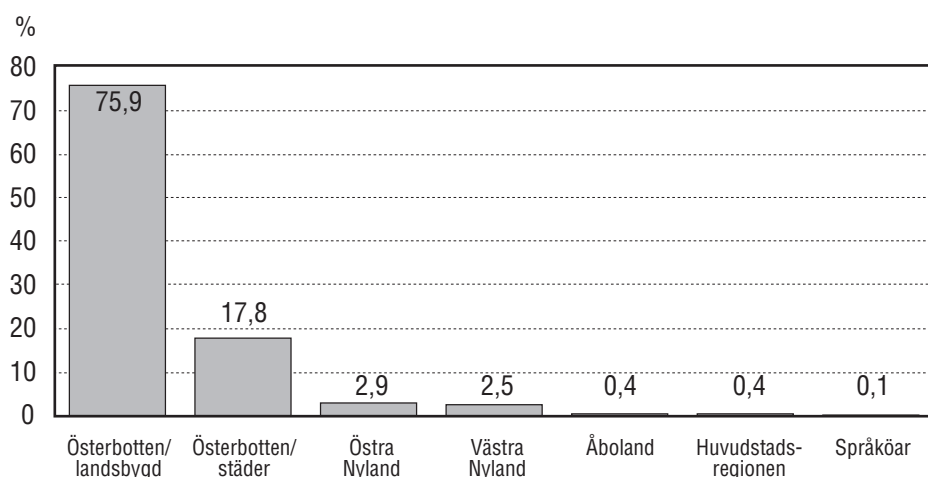
2.3.2 Dialektens inflytande

De genuint (hemifrån) dialektalande elevernas andel (22 procent) skulle i jämförelse med Brunells siffror (1983) innebära en kraftig minskning, men om man beaktar hans bortfall (över en tredjedel svar från grundskolorna i Nyland saknades, vilket gjorde de dialektala miljöerna i Österbotten för dominerande), blir den faktiska skillnaden mellan tidpunkterna sannolikt mindre. Enligt Gebers beräkningar (1983–1990) utgjorde de dialektalande under 1980-talet 22,8 procent, alltså ungefär en lika stor andel som nu.

Det innebär alltså att tvåspråkigheten inte har ökat på dialektens bekostnad.

Brunell ansåg att elever som var tvåspråkiga på så sätt att de talade finska och svensk dialekt, inte standardsvenska, t.ex. på språkgränsen i svenska Österbotten, var en riskgrupp när det gäller skolframgången. Det är därför skäl att notera att denna kategori fortfarande är rätt hög, 9 procent (i figuren ovan i SF-kategorin).

Eftersom skolframgången inte mättes i denna undersökning kan Brunells tes inte verifieras eller förkastas; han byggde den på lärarnas omdömen i en enkät.

Figur 2.2 Andelen elever i svenska skolor som kan tala dialekt, enligt region 1998

2.3.3 Övriga språk

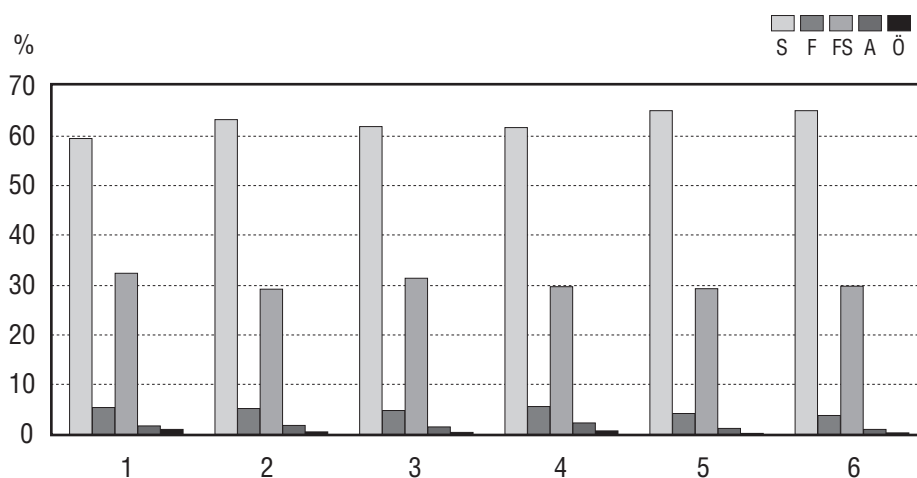
En ny kategori, som knappt existerade i de finlandssvenska skolorna på 1980-talet och därför inte heller beaktades i de tidigare kartläggningarna, är elever med ett annat modersmål än svenska eller finska, dvs. (främst) invandrarna. Denna kategori utgjorde 1,6 procent, eller 242 elever i de undersökta skolorna. Andelen sådana elever är i de finskspråkiga skolorna något större, och antalet, särskilt i Helsingforsregionen, betydligt mera påfallande. Invandrareleverna i de svenskspråkiga skolorna i Finland utgörs främst av barn till de vietnamesiska och kurdiska kvotflyktingar som under 1980-talet togs emot i de svenskspråkiga och tvåspråkiga kommunerna. Senare har även endel bosniska barn och utbyteselever kommit till. I detta sammanhang kan noteras att det i de svenskspråkiga skolorna också finns enstaka barn från romfamiljer.

2.3.4 Skillnader mellan årskurserna och mellan könen

Tabell 2. Språkbakgrundskategori enligt årskurs: samtliga elever, årskurs 1–6.

	S	F	FS	A	Ö	Totalt
	%	%	%	%	%	%
1	59,5	5,4	32,4	1,7	1,0	100,0
2	63,3	5,2	29,2	1,8	0,5	100,0
3	61,9	4,8	31,4	1,5	0,4	100,0
4	61,7	5,6	29,7	2,3	0,7	100,0
5	65,1	4,2	29,3	1,2	0,2	100,0
6	65,1	3,8	29,8	1,0	0,3	100,0

Figur 2.3 Språkbakgrundskategori enligt årskurs: samtliga elever, årskurs 1–6

Tvåspråkighetsgraden varierar med 5 procentenheter mellan årskurserna, dock så att den undersökningsåret var störst i åk 1 (FS + FSD + FD 32,4 procent). Detta kan tolkas så att tvåspråkighetsgraden fortfarande växer i någon mån. Till antal från ca 652 i årskurs 6 (inskrivna år 1992) till 844 i årskurs 1 (inskrivna år 1998), alltså nästan 200 elever på 6 år. Eftersom andelen tvåspråkiga inte ökat lika mycket har också antalet elever i de övriga kategorierna ökat. Säkrare slutsatser om detta kan dock dras bara på längre sikt, över minst en tioårsperiod.

Andelen svenskspråkiga elever som regelbundet talar finska utanför hemmet växer tydligt och jämt med årskurserna. I årskurs 1 var andelen SF + SFD + DF -elever 6,9 procent, i årskurs 3 8,6 procent och i årskurs 6 10,4 procent. Detta stämmer överens med förhållandena i andra undersökningar, t.ex. i Knubb-Manninens 1982 och AMKI-projektet (UBS 1997), där andelen elever med finska som regelbundet umgängesspråk var betydligt större på det andra stadiet än i grundskolan. Det finskspråkiga inflytandet växer alltså med åldern, när kontakten utanför skolan ökar.

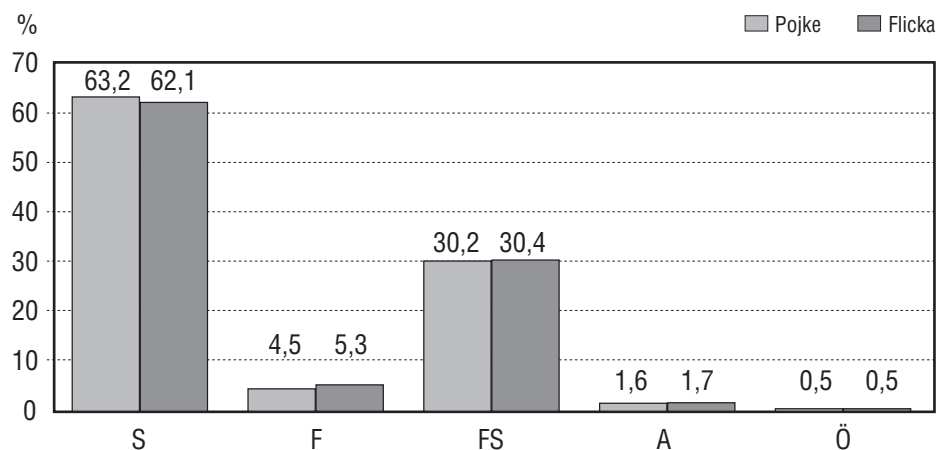
S = svenskspråkiga elever

F = finskspråkiga elever

FS = tvåspråkiga elever

A = elever med annat modersmål än svenska eller finska

Ö = övriga

Figur 2.4 Språkbakgrundskategori enligt kön: samtliga elever, årskurs 1–6

Antalet pojkar i kartläggningen var något större än antalet flickor (7 443 + 7 284). För de tvåspråkiga (FS) och finskspråkiga elevernas del är könsfördelningen ganska jämn (ca 30 procent respektive 5 procent av vardera könet), men andelen pojkar som talar enbart svensk dialekt är tydligt större än motsvarande andel flickor: 20,8 procent mot 17,7 procent. En likadan skillnad förekommer i FD och FSD-kategorierna, alltså bland dem som talar dialekt vid sidan av finska. Detta kunde tolkas så att flickorna lättare anpassar sig till skolspråket än pojkarna. Eftersom pojkarna mot slutet av lågstadiet i allmänhet presterar sämre i skolan än flickorna, kan kategorin finsk- och dialekttalande pojkar utgöra den riskgrupp som gav utslag i lärarnas omdömen i Brunells undersökningar.

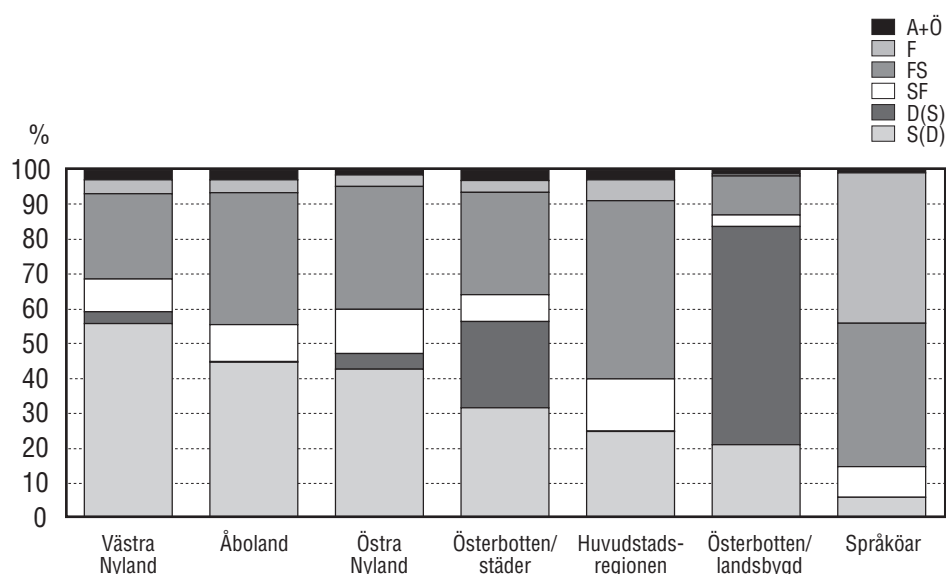
S = svenskspråkiga elever   F = finskspråkiga elever   FS = tvåspråkiga elever
 A = elever med annat modersmål än svenska eller finska   Ö = övriga

2.3.5 Variansen mellan regionerna

Nedan har kommunerna sammanförts i regioner på språklig grund. I Österbotten har Närpes räknats som landsbygd, inte som stad. Till huvudstadsregionen har utöver Helsingfors hänförs Esbo, Vanda, Grankulla och Kyrkslätt. Språköarna definieras nedan i anslutning till behandlingen av dem.

Tabell 3. Språkbakgrundskategorier enligt regioner: samtliga elever. (jfr tabell 1)

	S(D) %	D(S) %	SF %	FS %	F %	A + Ö %	Totalt %
Västra Nyland	55,9	3,4	9,4	24,5	4,0	2,8	100,0
Åboland	44,8	0,2	10,6	37,9	3,7	2,8	100,0
Östra Nyland	42,8	4,5	12,7	35,3	3,3	1,4	100,0
Österbotten/städer	31,7	24,8	7,7	29,4	3,4	3,0	100,0
Huvudstadsregionen	24,9	0,1	15,0	51,2	6,0	2,8	100,0
Österbotten/landsbygd	21,1	62,7	3,3	11,2	0,6	1,1	100,0
Språköar	6,0	0,0	8,8	41,2	43,2	0,8	100,0

Figur 2.5 Språkbakgrundskategorier enligt regioner: samtliga elever

Av figur 2.5 och motsvarande tabell framgår det att både andelen och antalet tvåspråkiga elever är störst i Helsingforsregionen. De utgjorde litet över hälften av eleverna på lågstadiet. I Östra Nyland samt i Åboland, där Åbo och skärgården räknats ihop, bildade de också över en tredjedel. I de österbottniska städerna (Närpes borträknat) närmar de sig en tredjedel. De helt finskspråkiga elevernas andel är naturligt nog störst på språköarna (43,4 procent), men också i Helsingforsregionen, där deras andel är 6 procent, är deras mängd (188) betydande. Elevernas språk på den österbottniska landsbygden domineras, som ovan konstateras, kraftigt av dialekter. I Nyland har denna däremot i jämförelse med 1980-talet nästan helt försvunnit. När man jämför tvåspråkighetsgraden mellan regionerna

bör man alltså till de svenskspråkiga eleverna i Österbotten räkna även de dialektalande. På så sätt blir andelen elever från enspråkigt svensk/dialektal bakgrund på den österbottniska landsbygden 87 procent, medan den i Helsingforsregionen är bara runt 40 procent. Skillnaderna i elevernas språkbakgrund mellan regionerna är alltså stora, och den blir ännu större om man jämför enskilda skolor och klasser.

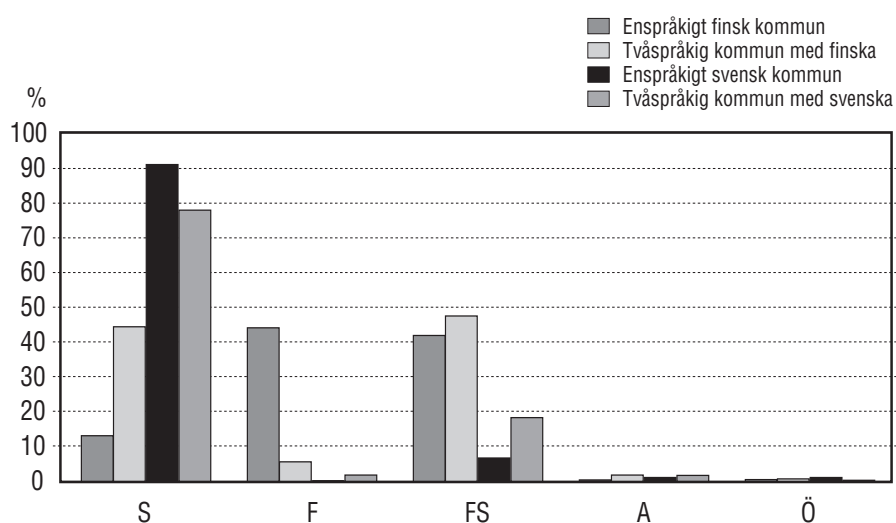
När vi jämför regiontabell 3 med regiontabell 1 från 1980-talet ser vi emellertid att de största förändringarna inte har skett i Helsingforsregionen, utan att *andelen tvåspråkiga har vuxit särskilt kraftigt i Östra Nyland*, från 17 procent 1982 till 35,3 procent 1998, med andra ord en dubbling. Också i Åboland har denna kategori ökat, från 31 procent till 37,9 procent. I Helsingforstrakten och i svenska Österbotten har andelen tvåspråkiga inte ökat särskilt påfallande under samma tidsperiod: i Helsingforstrakten skedde den markanta ökningen redan under 1980-talet, och svenska Österbotten domineras fortfarande så mycket av dialekten att övriga förändringar kommer i skymundan. I vissa österbottniska kommuner och skolor har det också tillkommit en andel tvåspråkiga elever, som framgår i detaljgenomgången per region nedan. På de s.k. språköarna har situationen förändrats så att andelen svenskspråkiga elever (S+SF) krympt från 25 procent till 14 procent och andelen (helt) finskspråkiga elever vuxit från 32 procent till 43 procent. Om man beaktar att också de tvåspråkiga eleverna på dessa orter oftast har finska som starkare språk, kan man säga att de svenskspråkiga skolorna på språköarna vad elevernas huvudspråk beträffar helt håller på att förfinskas.

Betraktar vi fördelningarna mellan språkkategorierna enligt de gamla länen, är tvåspråkighetsgraden ungefär densamma i Nylands län och Åbo och Björneborgs län (40 procent), vilket beror på att stad och landsbygd tar ut varandra inom länen. Andelen elever med standardsvenska som dominerande språk är störst i Åboland (ca 45 procent), men mest påfallande är skillnaderna mellan länen beträffande dialekten. I Vasa län utgör de dialektalande eleverna med små kunskaper i finska (D+DS) 50 procent av alla elever i länet. I Nylands och Åbo och Björneborgs län är denna kategori försvinnande liten (bara 2 procent). De finskspråkiga elevernas andel var liksom ovan överlägset störst på språköarna (44 procent).

Intressantare är det dock att jämföra olika officiella kommuntyper med varandra, enligt språkfördelning och enligt urbaniseringsgrad.

Tabell 4. Språkbakgrundskategorier enligt kommunens officiella språkstatus.

	Enspråkigt finsk kommun %	Tvåspråkig kommun med finska %	Enspråkigt svensk kommun %	Tvåspråkig kommun med svenska %
S	13,1	44,4	91,0	77,9
F	44,1	5,6	0,1	1,8
FS	41,9	47,5	6,7	18,3
A	0,4	1,8	1,1	1,7
Ö	0,5	0,7	1,1	0,3
	100,0	100,0	100,0	100,0

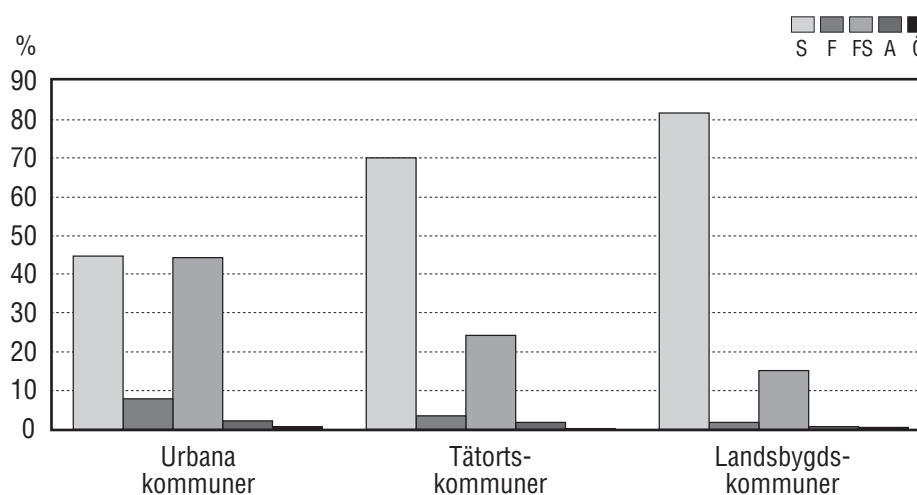

Figur 2.6 Språkbakgrundskategorier enligt kommunens officiella språkstatus

Andelen tvåspråkiga och finskspråkiga elever varierar som väntat med kommunens språkfördelning. I de enspråkigt svenska kommunerna (Houtskär, Korsnäs, Larsmo, Maxmo och Närpes) utgör de tvåspråkiga och finskspråkiga eleverna i lågstadieskolorna enbart 7 procent, och i tvåspråkiga kommuner med svensk majoritet 18 procent. I de tvåspråkiga kommunerna med finsk majoritet (till vilka nästan alla stora tvåspråkiga städer hör) utgör de däremot hela 47,5 procent. Över två tredjedelar av de tvåspråkiga eleverna finns i grundskolorna i Nyland. De dialekttalande eleverna förekommer nästan enbart i svenska Österbotten: ca 90 procent av alla som har ett D med i kategoriseringen återfinns där. I praktiken betyder det att dialekten är så gott som försvunnen i skolmiljön i Nyland och Åboland (se nedan), medan den fortfarande är den dominerande språkformen (över 2/3 av eleverna) såväl i de enspråkigt svenska som i de tvåspråkiga kommunerna med svensk majoritet i svenska Österbotten.

Tabell 5. Språkbakgrundskategori och urbaniseringsgrad enligt kommungrupper.

	Urbana kommuner %	Tätorts- kommuner %	Landsbygds- kommuner %
S	44,8	70,2	81,8
F	7,9	3,5	1,8
FS	44,4	24,3	15,2
A	2,2	1,8	0,7
Ö	0,7	0,2	0,5
	100,0	100,0	100,0

Figur 2.7 Språkbakgrundskategori och urbaniseringsgrad

Tvåspråkigheten i de svenskspråkiga lågstadieskolorna i Finland är främst en urban företeelse. I städerna utgör andelen elever med tvåspråkig bakgrund i medeltal 45 procent och elever med helt finskspråkig bakgrund 8 procent, på övriga tätorter men i landskommunerna bara 27 respektive 1,7 procent. Dialekten är som man redan av begreppet geografisk dialekt kan vänta sig huvudsakligen en rural företeelse: nästan hälften av eleverna i glesbygden uppgavs ha dialekt som sitt starkaste språk, i mindre tätorter (Sibbo, Ekenäs, Karis, Pargas och Korsholm) 12 procent och i städerna bara 6 procent. Att det ändå förekommer några procent dialekttalande elever i städer och tätorter beror bl.a. på att en del av de svenskspråkiga eleverna i de österbottniska städerna talar dialekt ursprungligen (t.ex. Jakobstad), eller på att delar av den omgivande landsbygden inkorporerats med staden (Karleby, Vasa och Kristinestad).

Andelen elever med standardsvenska som dominerande språk är störst (48 procent) på tätorterna på landsbygden, den lägre andelen (23 procent) i de större städerna beror på de tvåspråkiga elevernas dominans i dem. Svenskfinland präglas med andra ord av två slags språkmiljöer, (a) sådana som domineras av kombinationen standardsvenska/finska och (b) sådana där eleverna talar huvudsakligen dialekt och/eller standardsvenska. Skolor och klasser som omges av vardera miljö förekommer dock på några orter på språkgränsen i Österbotten, t.ex. i vissa delar av Karleby, Kronoby och Kristinestad.

2.4 Utvecklingen inom regionerna från 1980-talet

Följande analys bygger på en jämförelse av förhållandena i enskilda kommuner och skolor, så som de framgår av (det opublicerade) materialet från 1980-talet och den nu uppgjorda statistiken. Sifvertabeller och diagram över enskilda kommuner och skolor publiceras av utrymmesskäl inte, även om det i princip hade varit möjligt i de fall den insända statistiken är fullständig.

2.4.1 Svenska Österbotten

(= det nuvarande landskapen Österbotten och de tvåspråkiga kommunerna i Norra Österbotten)

Också inom regionerna har det skett intressanta förskjutningar i elevernas språkbakgrund från 1980-talet. Om vi börjar norrifrån kan vi bl.a. konstatera att andelen tvåspråkiga elever i **Karleby** nu utgör ca hälften, medan de 1987 ännu var bara en tredjedel av hela elevantalet på lågstadiet där. I **Jakobstad**, där tvåspråkigheten har varit aktuell på grund av experimenten med språkbud, har andelen tvåspråkiga likaså vuxit, från 11 procent till 21 procent. I förhållande till stadens tvåspråkighetsgrad (50 procent av vardera språkgruppen) är dock inslaget tvåspråkiga mindre än väntat, vilket tyder på att språkgrupperna lever rätt åtskilda. Det finns i Jakobstad en påfallande andel helt svenskspråkiga (37 procent) och dialekttalande barn (30 procent), vilket staden bl.a. åberopat för att pröva språkbud också i de svenskspråkiga skolorna. På landsbygden utanför, i **Pedersöre**, utgör andelen tvåspråkiga lågstadieelever fortfarande under 10 procent, och andelen dialekttalande är över 80 procent.

Av särskilt intresse är tvåspråkighetens karaktär i skolorna på språkgränsen i **Kronoby**, dvs. i Terjärv, Nedervetil, Djupsjöbacka och Småbönders, emedan kombinationen dialekt och finska av Brunell (1983) betecknats som särskilt riskfylld. I dessa skolor antecknades i kartläggningen 1986 samtliga elever med några få undantag som D eller DF-elever (ung. hälften av vardera kategorin). Nu (1998) har andelen elever som talar enbart svensk dialekt något vuxit sedan 1986, men i Terjärv var andelen tvåspråkiga elever med kombinationen standardsvenska och finska (FS) 1998 flera än 1986. I Djupsjöbacka betecknades majoriteten av eleverna 1998 med FSD; de ansågs alltså använda den lokala dialekten vid sidan av finska och standardsvenska. Det är emellertid i så små skolor och klasser som det här är fråga om svårt att utan observation och mera ingående diskussion på platsen avgöra om dessa skillnader i skolorna speglar verkliga förändringar i språkmiljön.

I **Vasatrakten** har andelen tvåspråkiga förblivit ganska oförändrad kring ca 13 procent; andelen dialekttalande förefaller rent av att ha ökat med 10 procent (från 41 till 50). Endel svenskspråkiga skolor i utkanten av Vasa, som tidigare har haft ett ganska enhetligt svenskt elevmaterial, har p.g.a av utbyggnaden av förstadsområdena (Sundom och Gerby), fått ett tydligt tvåspråkigt inslag. Det innebär att andelen svenskspråkiga och dialekttalande elever på andra håll i trakten i stället måste ha vuxit.

I kommunerna i **södra svenska Österbotten** från Malax till Kristinestad, där förhållandena undersöktes också i samband med en utvärdering av ämnet finska

läsåret 1996–97, lever den djupdialektala prägeln starkt kvar, kanske med undantag för ett visst inslag av tvåspråkighet i Malax och Närpes centrum (Köpings skola och Centrala lågstadiet). Andelen dialekttalande elever var år 1998 i Malax-Korsnäs 70 procent och i Närpes 78 procent. Här finner man liksom i Pedersöre och Nykarleby i norra svenska Österbotten de mest enhetliga och dialektala språkmiljöerna i hela Finland, kanske i hela Norden. Ingen av de 26 eleverna i Taklax skola i Korsnäs uppgavs (utanför skolan) t.ex. tala annat än genuin dialekt, och också i de små kustbyarna litet längre söderut (Töjby, Rangsbys, Nämptäs) fanns det bara någon enstaka standardsvensk eller tvåspråkig skolelev. I Pedersöre kunde man på motsvarande sätt peka t.ex. på Forsby, där 44 av 45 uppges tala huvudsakligen dialekt och den relativt stora lågstadieskolan i Ytter-Esse, där 139 av 148 anses höra till denna kategori. Det vore intressant att undersöka i vilken utsträckning det t.ex. i Sverige numera finns skolor med så enhetliga och väl bevarade språkmiljöer och om de lokala finskspråkiga dialekterna lever lika starkt bland skolbarnen i östra och norra Finland.

2.4.2

Åboland

I Åboland kan resultaten jämföras med förhållandena för tio år sedan (1987–88) särskilt i de två stora skolorna i **Åbo**, vilka också tar emot elever från de finskspråkiga grannkommunerna. Andelen tvåspråkiga elever i dem angavs 1987–88 vara 52 procent. Nu har andelen stigit till 58 procent, och dessutom har andelen finskspråkiga elever ökat från under 2 procent till ca 5 procent. Det totala elevantalet i Åbo har ökat från 547 till 679, alltså med nästan en fjärdedel (24 procent). Andelen elever med enspråkigt svensk bakgrund har minskat från 22 procent till 16 procent. Dessa förändringar beror till någon del på att det svenskspråkiga skolväsendet i Åbo under 1990-talet i allt högre grad tagit emot tvåspråkiga elever från de kringliggande finskspråkiga kommunerna, men mera på att andelen tvåspråkiga och finskspråkiga familjer som sätter sina barn i svensk skola i staden har ökat.

I **Pargas** har det totala elevantalet likaså ökat med över 100 individer och tvåspråkighetsgraden (FS + F) vuxit från 25 till 36 procent, alltså från en fjärdedel till över en tredjedel. Majoriteten av eleverna i Pargas betecknades dock 1998–99 fortfarande som enspråkigt svenska, och bara en tiondel av dem uppgavs ha regelbundet finska språkkontakter utanför hem och skola. Språkmiljön i Pargas är alltså betydligt mera svensk än i Åbo.

I **Nagu, Korpo och Houtskär** tycks i stället inslaget tvåspråkiga elever ha minskat något, från 20 procent till 12 procent, vilket kan bero på att de finskspråkiga och tvåspråkiga familjerna i högre grad numera utnyttjar de finskspråkiga skolorna. På **Kimitoön** har andelen tvåspråkiga hållit sig ganska konstant kring 20 procent, dock så att en del tvåspråkiga elever i Dalsbruk nu försvunnit. I Mossala skola på Houtskär (som nu är indragen) och i Brännboda skola i Västanfjärd fanns det ännu 1987–88 ett påfallande inslag av gammal åboländsk dialekt. Detta inslag förefaller nu att ha utplånats, på samma sätt som den östnyländska dialekten börjar bli sällsynt bland de svenskspråkiga skoleleverna i Östra Nyland.

2.4.3

Nyland

I den inledande översikten konstaterades att tvåspråkigheten ökat från 1980-talet särskilt i östra men även i västra Nyland. T.ex. i **Ekenäs** stad fanns det 1984 bara någon enstaka tvåspråkig elev i klasserna, sammantaget 2–3 procent (8/284), medan andelen 1998 utgjorde 18 procent (162/893). **Karis** hade redan på 80-talet något fler tvåspråkiga elever, 1998 uppgick de till 20 procent. I **Sjundeå** fanns det 1984 bara ett par tre tvåspråkiga elever i varje klass, 1998 utgjorde de tvåspråkiga 30 procent, dvs. de var dubbelt fler (5–8) i klasserna än på 1980-talet. **Kyrkslätt** ansågs 1988 ha en så utpräglad svensk landsbygdskaraktär, att det hänfördes till västra Nyland i stället för till huvudstadsregionen; de tvåspråkiga elevernas andel varierade då från 10–20 procent. Tio år senare, 1998, utgjorde de liksom i Esbo inemot hälften av eleverna (44 procent) och andelen svenskspråkiga elever som regelbundet talade finska i närmiljön (SF) hade vuxit från en femtedel till en fjärdedel.

I de många skolorna i **Sibbo** fanns det 1982, då den förra kartläggningen gjordes, en märkbar andel tvåspråkiga elever bara i Kyrkoby (Nickby), Söderkulla och framför allt i Norra Paipis skolor (10/70, 12/40 och 10/20). I dessa hade tvåspråkighetsgraden 1998 ökat till inemot hälften, så att andelen tvåspråkiga i hela kommunen uppgick till 38 procent. I skolor som 1982 inte hade nästan alla tvåspråkiga elever, t.ex. Salpar och Östersundom, utgjorde de 1998 från en tredjedel till hälften av eleverna (Salpar 22/54, Östersundom 31/62). I några av de små byskolorna i mellersta Sibbo (Borgby, Gesterby och Södra Paipis) karakteriserades 1982 ännu hälften av eleverna som dialekttalande. Uppgifter saknas från Borgby, men i Gesterby och Södra Paipis uppgavs ingen längre läsåret 1998–99 tala dialekt.

Siffror för **Borgå** stad saknas i det sammanräknade materialet, men vid en telefonförfrågning senare (november 1999) uppgavs andelen tvåspråkiga elever vara ca 40 procent, vilket är 10 procent mera än 1983. I den största nya skolan, Gammelbacka skola med omkring 150 elever, var redan 1983 en tredjedel av eleverna tvåspråkiga; 1998 utgjorde de nästan hälften (69 av 146). Denna skola har också det största antalet helt finskspråkiga elever i Östra Nyland. I Generalhagens skola i **Lovisa**, som samlar huvuddelen av eleverna i staden, var de tvåspråkiga eleverna 1983 i årskurs 3–6 bara 13 av 96, alltså ca 15 procent. Läsåret 1998–99 utgjorde de i hela skolan 82/172, dvs. nästan hälften.

Mest påfallande är förändringarna i det enspråkigt svenska **Liljendal**, där det 1982 fanns bara en tvåspråkig elev i varje klass i Sävträsk skola i kyrkbyn. Nu uppges en tredjedel av eleverna (28 av 106) vara tvåspråkiga och i **Lappträsk** (Kapellby) har tredjedelen tvåspråkiga 1983 vuxit till över hälften (28/52). I dessa skolor uppgavs ännu 1992 vissa elever (14 av ca 100) vara dialekttalande; 1998 saknades denna kategori (liksom i Sibbo) helt. Dialekten lever av lärarnas skattningar att döma numera kvar bara bland eleverna i Sävträsk samt i Isnäs skola i Pernå. I **Pernå** uppgavs 1982 flera elever i alla fyra skolor tala utpräglad östnyländsk dialekt.

2.4.4

Huvudstadsregionen

Elever från tvåspråkiga hem har till antalet ökat mest i Huvudstadsregionen under 1980-och 90-talen. I Helsingfors skedde förskjutningen från ca 30 procent till 50 procent tvåspråkiga redan under början av 1980-talet, i **Esbo och Grankulla** kom förändringen litet senare. Andelen elever som talade finska hemma åtminstone med den ena föräldern beräknades i Esbo 1981 vara 26 procent. År 1998 utgjorde de på basis av det inkomna materialet (626 elever, 5 skolor) ca 60 procent, vilket för hela kommunens del dock torde vara en för hög siffra (några stora skolor från södra Esbo saknas). I Grankulla var år 1981 bara 14 procent av eleverna på lågstadiet tvåspråkiga, 1998 utgjorde de en tredjedel (122/335). Grankulla skiljde sig tidigare från Esbo också så att andelen elever från svenskspråkiga hem som hade ett regelbundet umgänge med finskan utanför skolan var ganska liten (under 10 procent). Nu har också denna andel mer än fördubblats, till över 20 procent. I vardera kommunen fanns det dock 1998 kvar en påfallande andel svenskspråkiga elever som inte i större utsträckning hade finskt umgänge på fritiden. (Deras kontakt med finskan torde dock vara betydligt större än t.ex. i Österbotten och Västra Nyland).

Vanda drog redan på 80-talet uppmärksamheten till sig på grund av den stora andelen tvåspråkiga och finskspråkiga elever, särskilt i Dickursby (över hälften av eleverna). Dickursby saknas i den nya kartläggningen, men i de övriga skolorna i Vanda utgjorde de tvåspråkiga och finskspråkiga eleverna över 75 procent. Andelen helt svenskspråkiga (S) elever utgjorde i Vanda 1998 bara 13 procent, 1981 skattades den ännu till ca 40 procent. En orsak kan vara att inflytandet från finskan är särskilt starkt i Vanda därför att de svenskspråkiga (och tvåspråkiga) familjerna bor splittrat i jämförelse med t.ex. Esbo och Grankulla. De svensk-språkiga skolorna i Vanda har, språköarna undantagna, den största andelen tvåspråkiga elever i Svenskfinland.

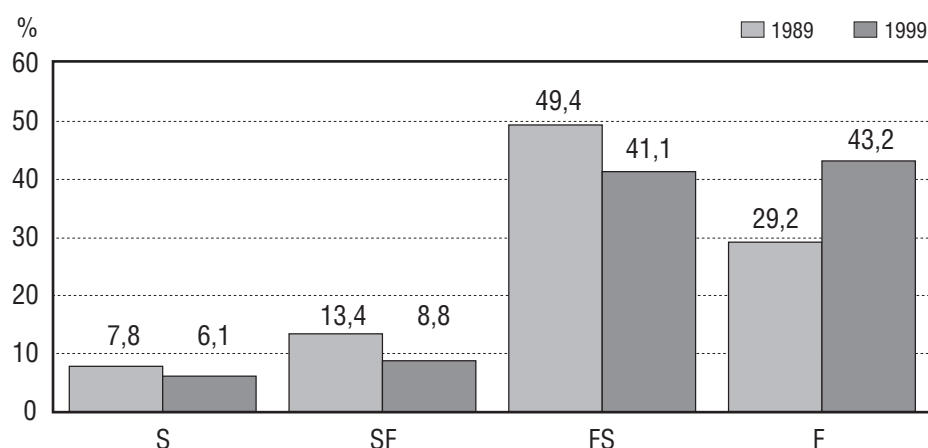
När den första språkkartläggningen gjordes i skolorna i **Helsingfors** läsåret 1980–81, karakteriserades bara 30 procent av eleverna som tvåspråkiga i samma mening som 1998 (FS-elever). I praktiken innebär det att det i centrum (Cygnaeus och Topelius lågstadieskolor), Munksnäs, Kottby och Brändö i början av 1980-talet kunde finnas bara några få tvåspråkiga elever i en klass. Man kunde emellertid vid samma tidpunkt iaktta en betydande förskjutning i förhållandet så, att de tvåspråkiga eleverna redan utgjorde ca 50 procent i klasserna 1 och 2. I Gripenbergs undersökning 1993–94 var andelen tvåspråkiga i Helsingforsskolorna (de som fanns med) så hög som 61 procent, med Månsas (91 procent) och Staffansby (84 procent) som de i särklass mest tvåspråkiga (högre andel än den i Vanda, som då var 71 procent). Andelen tvåspråkiga i vår undersökning 1998–99 blev bara 52 procent, om de finskspråkiga eleverna räknas med 58 procent. Det här tyder på att utvecklingen mot allt större tvåspråkighet i skolorna i Helsingfors under 90-talet har stannat upp medan den fortsatt i det övriga Nyland.

I själva huvudstaden är det möjligt att andelen tvåspråkiga har stabiliserat sig sedan förskjutningen från 30 procent till 50 procent tvåspråkiga elever under 1980-talet. I lågstadierna i Helsingfors utgör andelen tvåspråkiga elever enligt föreliggande enkätundersökning nämligen enbart 52 procent. Länsstyrelsens kart-

läggande undersökning gällande samtliga svenska skolstadier i Södra Finlands län under samma läsår (1998–99) ger dock ett sådant antal elever med tvåspråkig bakgrund i Helsingfors (1044) att andelen elever i denna kategori blir 61 procent och andelen enspråkigt svenska elever endast 27 procent av samtliga i årskurs 1–6 i Helsingfors. (Länsstyrelsen 2000, publ. No 35, s. 3–4 i bilagan). Orsaken till de olika resultaten – 52 resp. 61 procent tvåspråkiga elever i lågstadierna i Helsingfors – kan dock bero på att begreppet “tvåspråkig bakgrund” har definierats på olika sätt i de olika enkäterna. Det fanns dessutom fler kategorier för språkbakgrund i föreliggande undersökning. En annan orsak kan vara att det i denna undersökning saknas fem Helsingforsskolor som är med i Länsstyrelsens undersökning. En av dessa skolor är Månsas lågstadieskola där andelen tvåspråkiga elever uppgår till 80,7 procent enligt Länsstyrelsens undersökning.

2.4.5 Svenskspråkiga skolor i helt finskspråkig miljö (s.k. språköar)

Med “svenska språköar” förstås i finlandssvenskt språkbruk de små svenskspråkiga enklaver på några helt finskspråkiga orter som uppkom på 1700- och 1800-talet med bl.a. svenskspråkiga tjänstemän i den växande bruks- och cellulosaindustrin. På dessa orter grundades tidigt privata svenskspråkiga folkskolor och läroverk, s.k. ersättande skolor (Björneborg, Kauttua, Varkaus, Uleåborg) eller, åtminstone för vissa klassers del, övertogs av kommunen (Tammerfors, Kotka, Kuusankoski och Hyvinge). Till denna grupp har i denna kartläggning liksom 1989 för jämförelsens skull även räknats de svenskspråkiga lågstadieskolorna i Strömfors och Pyttis, fastän de är gamla kommunala svenskspråkiga folkskolor, samt den gamla svenskspråkiga lågstadieskolan i Tusby, men däremot inte Lojo och Virkby som i kartläggningarna på 1980-talet hänfördes till den västnyländska landsbygden (p.g.a. ett gemensamt högstadiedistrikt med Ingå).

Figur 2.8 Språkbakgrundskategorier för eleverna på språköarna

Elevantalet på språköarna har som synes sammantaget förblivit ganska konstant. Andelen elever från finskspråkiga hem har emellertid vuxit markant, medan andelen svenskspråkiga (S +SF) elever har sjunkit. För de enskilda skolornas del kan noteras att lågstadieskolorna i Kuusankoski, Kauttua, Varkaus och Hyvinge

numera inte har en enda helt svensk elev. Både antalet och andelen elever från finskspråkiga hem är, om vi frånser Varkaus, störst i Björneborg, över 70 procent, vilket delvis beror på att skolan tagit emot många återvändande finskspråkiga elever från Sverige. I Uleåborg, som tidvis präglats av samma återflyttning, är andelen enspråkigt finska elever mindre, ca 60 procent, trots att både andelen och antalet svenskspråkiga invånare i staden är hälften mindre. Andelen elever från enspråkigt svenska hem på språköarna är störst i Kotka: 23 procent mot t.ex. 17 procent i Tammerfors och 8,6 procent i Björneborg. Det totala antalet elever med svensk språkbakgrund (kategorierna S och SF) var i årskurserna 1–6 på de nämnda språköarna läsåret 1998–99 till antalet 82, medan de 1989 ännu var över 120. Både antalet och andelen svenskspråkiga elever på språköarna har alltså med åren tydligt minskat, medan motsvarande antal för de finskspråkiga barnen på tio år vuxit från 174 till 247, med mer än en tredjedel.

Några av de medräknade skolorna, t.ex. Kauttua, Kuusankoski och Varkaus kan knappast mera betecknas som svenskspråkiga skolor vad elevernas språk beträffar. De utgör snarare ett slags svenska språk- eller språkbads-skolor för finskspråkiga barn som vill lära sig svenska och för tvåspråkiga barn vilkas vårdnadshavare vill bevara och befästa svenskan som sina barns bildningsspråk. Även de gamla svenskspråkiga privata läroverken i Tammerfors, Björneborg, Kotka och Uleåborg har i allt högre grad börjat tjäna som språkskolor för finskspråkiga barn, men andelen svenskspråkiga elever i dem är dock tydlig och den svenskspråkiga enklavens språk- och identitetsstöd till skolan fortfarande mycket starkt, på grund av skolornas privata karaktär starkare än på många tvåspråkiga orter. Tack vare uppgiften som ett slags språkskolor har alla de nämnda minoritetsskolorna kunnat fortbestå, och antalet elever i en del av dem, särskilt i Uleåborg och Varkaus, har t.o.m. ökat.

3

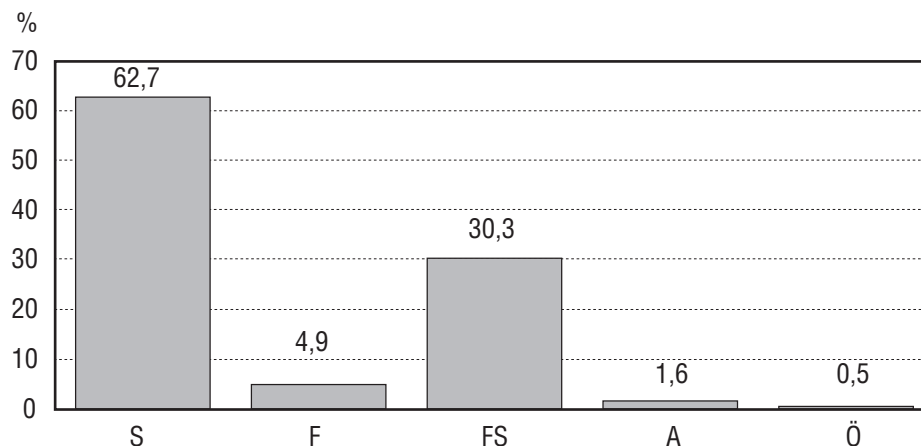
Finlandssvenska lågstadieelevers muntliga kompetens i svenska

I det här kapitlet presenteras resultaten av lärarnas skattning av elevernas muntliga (kommunikativa) kunskaper i svenska i årskurs 1–6. Vilka kunskaper och färdigheter är det alltså frågan om? Lärarna ombads för varje elev fylla i en kolumn där elevens muntliga språkkunskaper skattades på en skala från 0 till 3. Det som mättes var den kommunikativa kompetensen i svenska, den som Jim Cummins (1996 s. 55 ff.) kallar BICS (basic interpersonal communicative skills). Det är frågan om ett flytande talspråk, eller “ytflyt” (Kangas 1981 s. 113) som barnet behöver kunna för att klara av vardagliga samtal, i detta fall också samtal i klass, eftersom det inte kan anses vara ett krav att man behärskar språket på en abstrakt nivå i årskurs 1–6. De direktiv lärarna fick gällde framför allt elevens förmåga till flytande/icke flytande svenskt talspråk och olika grader av inflytanden från andra språk i elevens talspråk. I samband med muntliga presentationer av enkätens skattningsresultat har Marketta Sundman lyft fram att det är viktigt att i detta sammanhang påpeka att människor i allmänhet är väldigt subjektiva när det gäller att bedöma språkliga fenomen och att olika människor kan ha väldigt olika uppfattning om graden av främmande inflytande i talat språk, vilket naturligtvis har inneburit att lärarna har varit olika stränga när det gällt att bedöma andelen främmande inflytande i elevernas språk.

I instruktionerna till lärarna kategoriserades de olika skattningsvärdena på följande sätt (vissa förtydliganden tillagda):

- 0 = Eleven **förstår bara lite svenska** i tal och talar svenska så illa att han har mycket svårt att klara sig i skolan. Läraren måste ständigt förklara vad som menas, kanske t.o.m. på finska eller ett annat språk och handleda eleven.
- 1 = Eleven **förstår** redan någorlunda obehindrat svenska i tal men har fortfarande stora svårigheter när det gäller **att uttrycka sig** på svenska.
- 2 = Eleven både förstår och uttrycker sig relativt bra och flytande (även) på svenska, men **inflytandet från hans andra** (eller första) **språk** är fortfarande **tydligt**.
- 3 = Eleven **förstår och talar obehindrat, utan brytning**, svenska på den nivå man för åldern och den allmänna utvecklingsnivån rimligen kan begära. Inflytandet från finskan eller eventuella andra språk är inte störande (inte större än normalt för en enspråkig elev med normal språkkompetens). Dessutom påpekades det i instruktionerna att både elever med standardsvensk bakgrund och dialektbakgrund, vilka anses behärska språket fullständigt, skulle skattas med en trea. Dialektinflytandet skulle alltså givetvis inte ses som ett främmande inflytande, utan endast uppges i fråga om språkbakgrund.

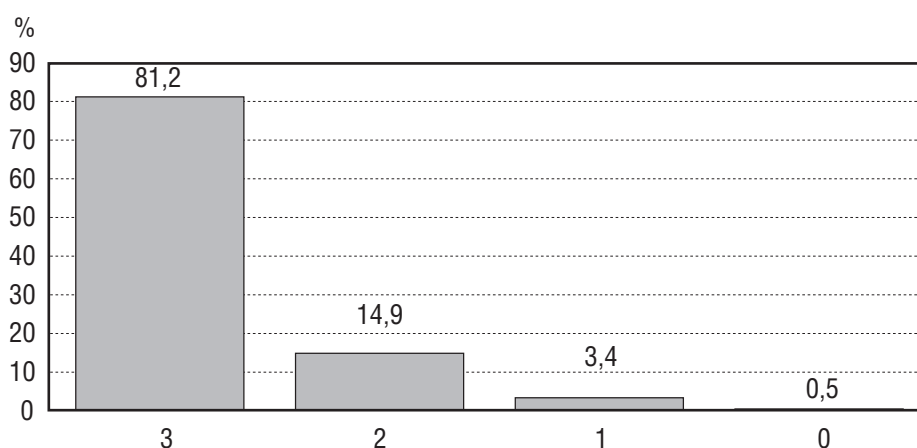
3.1 Resultaten av skattningen för samtliga elever

Figur 3.1 Andel elever per språkbakgrundskategori

Av figur 3.1 framgår än en gång (Jfr Figur 2.1.s. 14) relationerna mellan de olika språkbakgrundsgrupperna, men genom en något annorlunda kategorisering än i kapitel 2. Den språkkategori där eleverna kommer från enspråkigt svenska hem är den största gruppen och utgör alltså 62,7 procent av samtliga elever i samplet. Den näst största gruppen är de tvåspråkiga eleverna (FS, FSD och FD) som nu uppgår till 30,3 procent av samtliga elever. De tvåspråkiga elevernas andel verkar att öka, något som framgår då man jämför antalet tvåspråkiga elever per klass. De finskspråkiga eleverna (F) utgör 5 procent av materialet och även deras andel har ökat med 100 procent sedan 80-talet. En ny språkkategori är de barn som har ett annat modersmål än finska eller svenska (A). De utgör 1,6 procent av materialet.

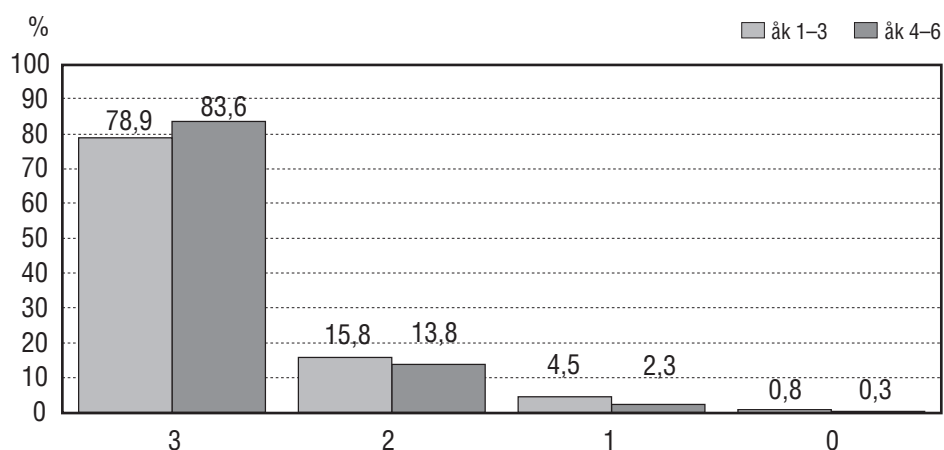
Med denna bakgrund i färskt minne är det intressant att kasta en blick på skattningsresultatet som helhet, för samtliga elever (Figur 3.2).

Figur 3.2 Resultat av skattningen (muntlig språkkompetens) för samtliga elever i årskurs 1–6

En granskning av de olika skattningsvärdena visar att endast de elever som skattats med en trea kan anses behärska svenska fullständigt, på kommunikativ muntlig nivå. En överblick över hela materialet visar att 81 procent av samtliga elever i materialet skattats med en trea. Totalt sett har 19 procent av eleverna i de svenska lågstadierna skattats med 0, 1 eller 2, dvs. de uppvisar inte för sin ålder fullständig kompetens i talad svenska.

Det anses att det tar 2–3 år för ett barn att lära sig ett språk på muntlig kommunikativ nivå (BICS), medan CALP-nivån, dvs en mer skriftspråkligt orienterad och strukturellt mer krävande språklig nivå som en individ bör ha uppnått för att kunna tillägna sig kunskap på språket i fråga kräver 4–7 år (Cummins 1996, s. 61, Hall 1998, s. 11). Sundman (1998, s. 53) kallar denna nivå kognitiv språkkompetens. Vi ser att 19 procent av eleverna i hela materialet (14,3 procent i årskurs 6) inte har skattats med treor. Detta innebär med stor sannolikhet att dessa elever kämpar med svårigheter av något slag vid inläringen och eftersom vi inte har mätt de finlandssvenska elevernas kognitiva språkkompetens vet vi inte hur stor procent utöver dessa som ännu inte i årskurs 1–6 har nått CALP-nivån.

Figur 3.3 Resultat av skattningen av samtliga elever i årskurs 1–3 och 4–6

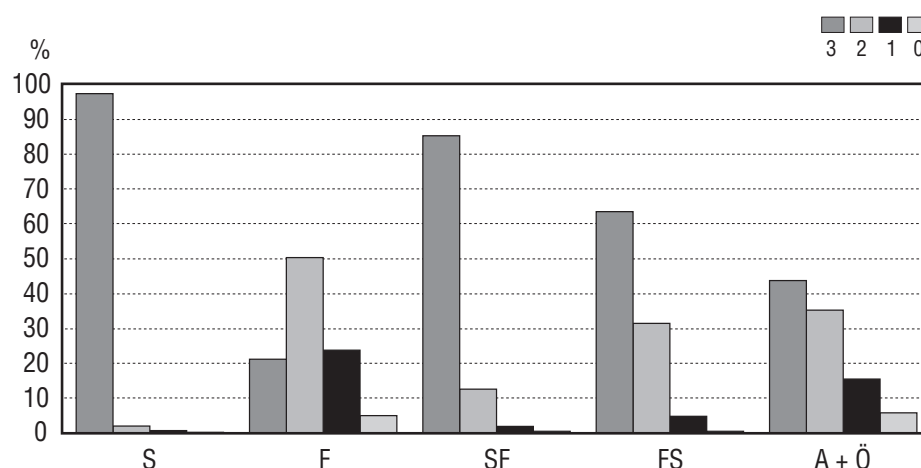
Denna figur visar att den muntliga kommunikativa kompetensen ökar något med åren, så att 79 procent av eleverna i årskurs 1–3 har skattats med en trea, medan motsvarande procenttal för årskurs 4–6 är 84 procent. De riktigt svaga eleverna, dvs. de vars språkkunskaper skattats med 0 eller 1, utgör 5 procent av materialet i årskurs 1–3 och 3 procent av materialet i årskurs 4–6. Däremellan ligger de som skattats med en tvåa och alltså uppvisar ett tydligt främmande inflytande från ett annat språk, oftast finskan, och denna andel elever (15,8 procent resp. 13,8 procent) kan anses vara relativt hög.

Å andra sidan är det skäl att inse att mycket svaga nyanser av främmande inflytande i t.ex. uttalet inte behöver vara ett hinder för att eleven i fråga kan ha uppnått CALP-nivån i skolans undervisningsspråk. (Sundman 1998, s. 54 f.).

3.2 Resultaten av skattningen i olika språkbakgrundskategorier

Tabell 6. Resultat av skattningen enligt språkbakgrundskategori.

	S	F	SF	FS	A + Ö
	%	%	%	%	%
3	97,4	21,1	85,3	63,5	43,7
2	1,9	50,3	12,5	31,4	35,2
1	0,6	23,7	1,8	4,7	15,4
0	0,1	4,9	0,4	0,4	5,7
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

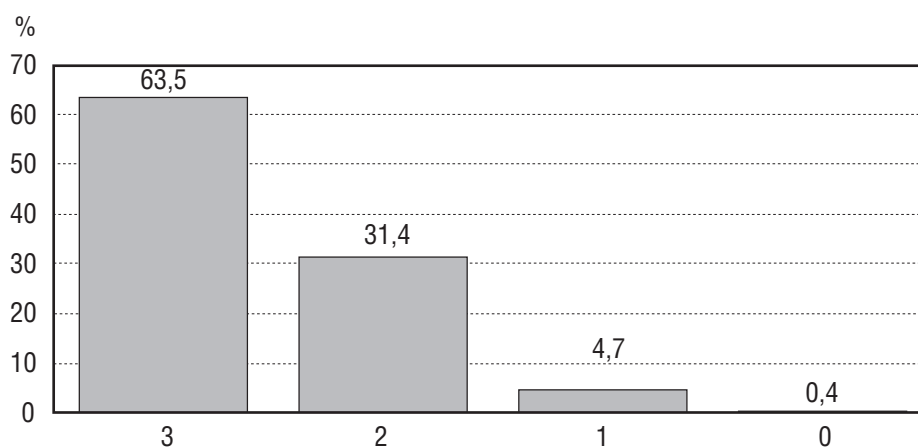

Figur 3.4 Resultat av skattningen per språkbakgrundskategori

En jämförelse mellan språkbakgrund och skattning visar, inte oväntat, att de elever som visar den absolut starkaste muntliga kompetensen (95,7 procent) hör till de kategorier som börjar med S (enbart S i figuren) och alltså kommer från enspråkigt svenska hem, medan de elever som kommer från enspråkigt finska hem (F) har den största andelen nollor och ettor (sammanlagt 28,6 procent) av alla kategorier.

Vi skall här granska resultaten för de tvåspråkiga elevernas del mer ingående. Eftersom kategorierna A, AS och AF tillsvidare är marginella, tittar vi närmare på de finskt-svenskt tvåspråkiga eleverna, dvs. de som kategoriserats med FS, FSD och FD. Eleverna från enspråkigt finska hem (F) behandlas i en grupp för sig. Det visar sig att 63,5 procent av de tvåspråkiga eleverna har skattats med en trea, medan 5,2 procent av dem (228 elever av 4 462) har skattats med 0 eller 1.

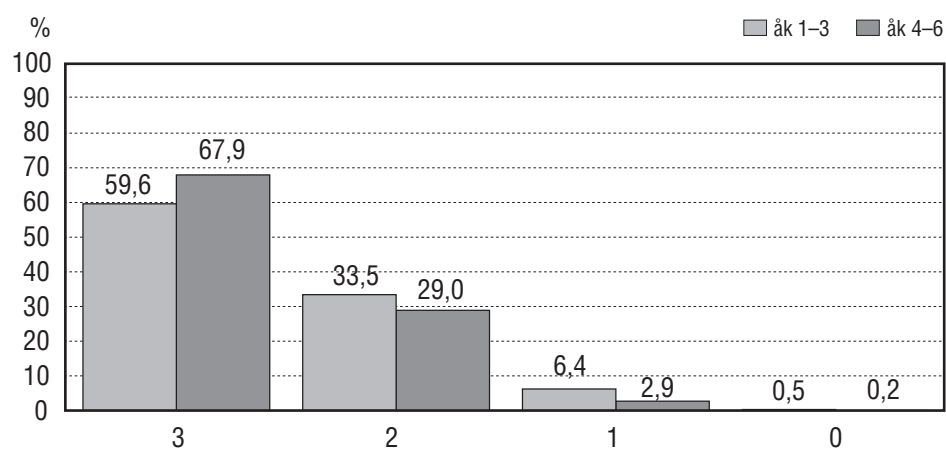

Figur 3.5 Resultat av skattningen: elever med tvåspråkig bakgrund, årskurs 1–6

Vi ser med en gång att endast en mindre del (närmare bestämt 36,5 procent) av de elever som kategoriserats under FS i figur 3.1 har skattats med mindre än en trea. Det här antyder att tvåspråkighet och icke-flytande talspråk inte har något entydigt samband.

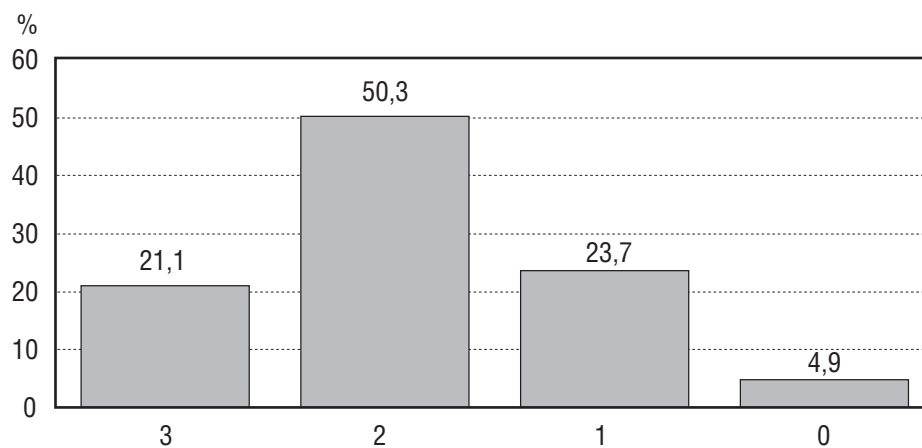
Andelen verkligt svaga elever med tvåspråkig bakgrund minskar – glädjande nog – ju högre upp i årskurserna man rör sig, så att de svagaste (nollorna och ettorna) utgör 7 procent av de tvåspråkiga eleverna i årskurs 1–3, medan de i årskurs 4–6 har sjunkit till 3 procent av totalantalet tvåspråkiga i dessa högre årskurser. Man kan anta att detta är en följd av den språkliga stimulans eleverna får i skolan, men också andra slumpmässiga faktorer kan givetvis ha påverkat detta resultat. Som jämförelse kan det konstateras att andelen tvåspråkiga som i årskurs 6 har skattats med 2 eller 3 utgör 97,9 procent, medan motsvarande andel av de elever som kommer från enspråkigt svenska hem är 99,5 procent i årskurs 6. (Se bilaga 2 över skattningsresultaten för de olika språkbakgrundskategoriernas elever per årskurs.)

Figur 3.6 Resultat av skattningen per årskurs: elever med tvåspråkig bakgrund

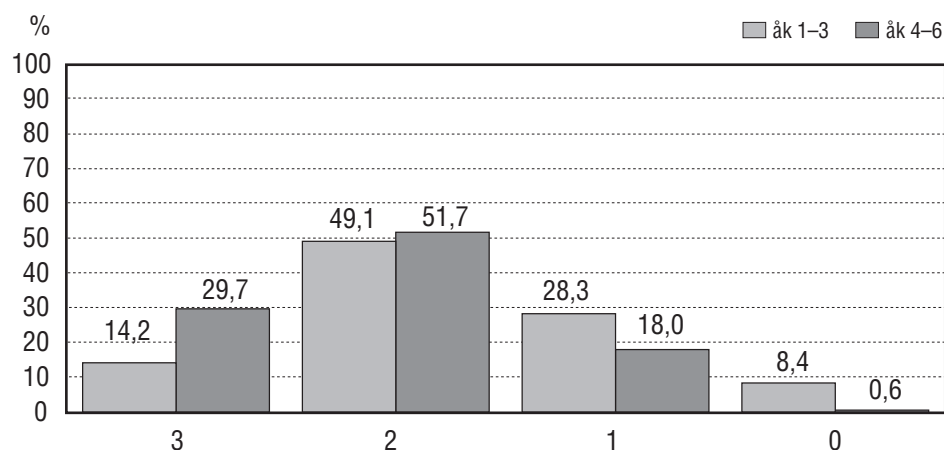
Resultatet ovan får stöd av både utländska och finländska undersökningar som visat att skillnaderna mellan barn med olika språkbakgrund har minskat med skol-åren och att skillnaderna i språkkompetens mellan barn från enspråkig och barn från tvåspråkig bakgrund är överraskande små (Sundman 1998, s. 137 ff, Østern 1991, s. 344 f.). Sundman betonar (1998, s. 138) att det bara är i fråga om språklig korrekthet som enspråkiga barn i medeltal uppvisar klart bättre språkkompetens. I undersökningen Tvåspråkigheten i skolan som utfördes vid Åbo akademi under 1980-talet, och där man undersökte texter skrivna av elever både på svenska och finska, kom det fram att de elever som hade dubbel språkkompetens i medeltal behärskade båda språken, dvs. svenska och finska, lika bra som de enspråkiga barnen (Sundman 1998, s 141–175).

De undersökningar som hittills utförts i Finland gällande tvåspråkiga barns språkkompetens har uttryckligen gällt tvåspråkiga elevers skriftliga kompetens och man kan naturligtvis argumentera för att den kognitiva språkkompetensen är den väsentligaste att undersöka, då det gäller att kartlägga barnets inlärningsfärdigheter. Å andra sidan kompletterar den muntliga kommunikativa kompetensen och den kognitiva språkkompetensen varandra och båda två är lika viktiga för en individs framgångar på språkområdet i fråga. Därför är det intressant att den här föreliggande skattningen av den muntliga kompetensen stämmer överens med de tendenser som tidigare undersökningar påvisat.

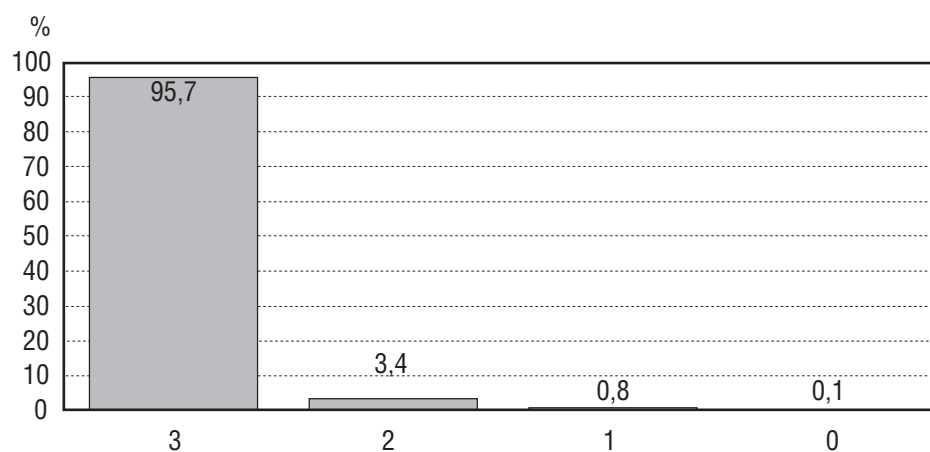
Figur 3.7 Resultat av skattningen: elever med finskspråkig bakgrund

De elever som uppgetts ha enspråkigt finsk bakgrund har – inte oväntat – de lägsta poängen i skattningen över lag. Hela 28,6 procent av dessa F-elever har skattats med 0 eller 1, medan endast 21,1 procent har uppnått en trea. Det allra största flertalet (50,3 procent) av dessa F-elever har skattats med en tvåa. För F-elevernas del är också skillnaderna mellan årskurserna mycket stor, av naturliga skäl. De finskspråkiga barn som redan går i årskurs 4–6 och därmed hunnit uppnå BICS-nivå i svenska språket, (se s. 31), uppvisar dubbelt fler treor än de som går i årskurs 1–3. (Figur 3.8) Antalsmässigt utgör F-eleverna dock en mycket liten grupp, 718 av 14 727 elever.

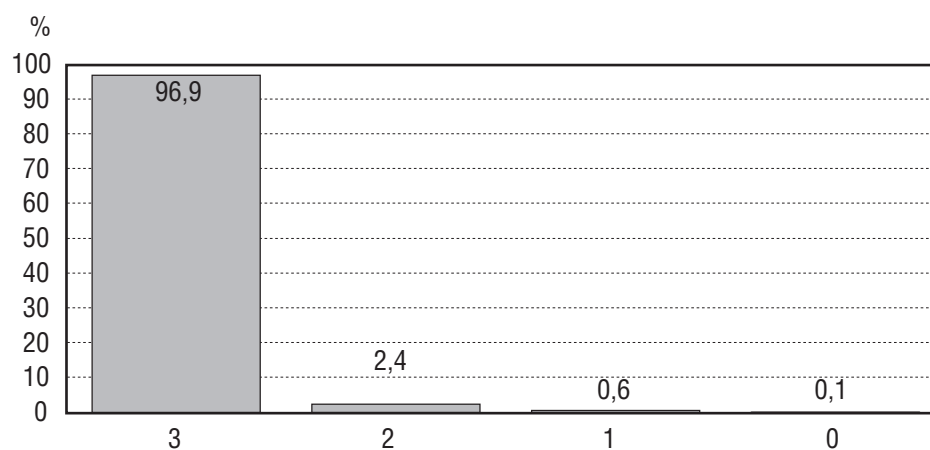
Figur 3.8 Resultat av skattningen per årskurs: elever med finskspråkig bakgrund

De finskspråkiga föräldrar som placerar sina barn i svensk skola tar på sig ett stort ansvar. Enkäten visar att 8,4 procent av F-eleverna i årskurs 1–3 inte kan svenska ens muntligt, dvs. de “förstår bara lite svenska i tal och talar svenska så illa att de har mycket svårt att klara sig i skolan”. Detta innebär i praktiken att det för dessa barn kommer att ta 5–7 år (eller mer) innan svenska språket för dem har blivit ett CALP-språk (Jfr s. 31 ovan). Under hela lågstadietiden kommer inlärningsprocessen i värsta fall inte alls igång, ifall inte föräldrarna i hemmet, på barnets modersmål, finska, läser med barnet. Man inser lätt att ifall rollerna för finskans och svenskans del var omsvängda, dvs. så att svenskan var majoritets- och statusspråk i Finland, skulle dessa barns svårigheter vara ändå större samtidigt som skolspråkets högre status troligen skulle hjälpa barnen att lära sig svenska fortare och bättre. Om föräldrar i dagens Finland vill att deras barn skall bli tvåspråkiga, är den bästa metoden antagligen språkbadsmetoden, där homogena grupper av finska barn språkbadar på svenska eller på något annat språk, samtidigt som de lever sitt liv på finska. I Finland har det uttryckligen varit föräldrarna som har krävt att få tvåspråkig undervisning i form av olika slag av språkbad för sina barn (Björklund 1997, s. 91) och det är antagligen samma kategori av föräldrar som, antagligen i brist på språkbadsklasser i kommunen, placerar sina barn i svensk skola. Å andra sidan kan det finnas situationer, t.ex. på de s.k. språköarna, där procenten finskspråkiga och tvåspråkiga elever är mycket hög, och som därför kräver helt andra undervisningsmetoder än de som normalt används i en svensk skola med en mindre andel tvåspråkiga elever.

Figur 3.9 Resultat av skattningen: elever från enspråkigt svenska hem

De elever som kommer från enspråkigt svenska hem utgör 62,7 procent av alla elever i materialet, och såsom det tidigare framgått är skolmiljöerna språkligt sett mycket varierande för dessa elever. Av samtliga elever i denna kategori har naturligt nog de allra flesta, dvs. 95,7 procent skattats med en trea, medan 4,4 procent har skattats med 0–2, dvs. denna grupp elever uppvisar inte fullständig muntlig kompetens i svenska trots sin enspråkiga hembakgrund. Vilka kan orsakerna vara? En viss andel av dessa elever har kanske speciella svårigheter av något slag, men det är troligtvis inte hela förklaringen. En annan orsak kan vara att själva omgivningen är såpass finskspråkig att hemspråket inte har gett tillräckligt stöd för att barnen skulle ha fått utveckla en fullständig muntlig kompetens i svenska. I kapitel 3.4 framkommer det tydligt hur uppväxtmiljön i de olika finlandssvenska regionerna har påverkat skattningsresultatet för samtliga elever.

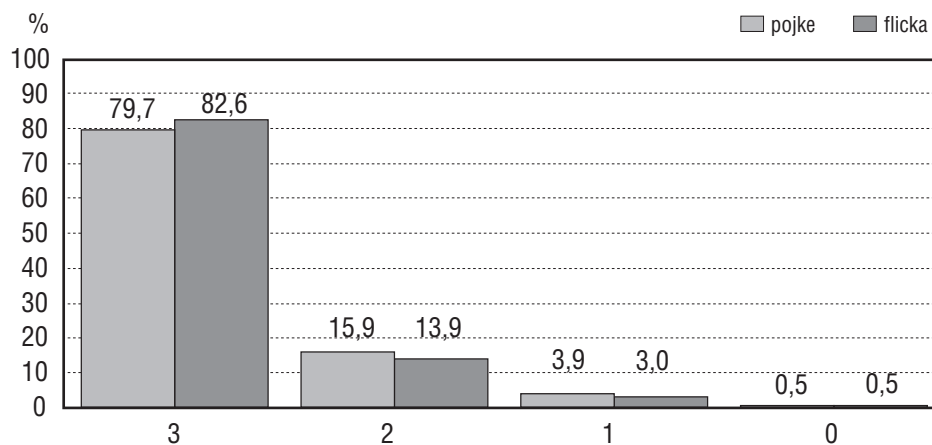

Figur 3.10 Resultat av skattningen: elever som talar dialekt som sitt förstaspråk

Kategorin dialekttalande elever har fått den högsta procenten treor av alla språkbakgrundskategorier. Av samtliga elever med helt svensk språkbakgrund har 95,7 procent skattats med en trea, medan 96,9 procent av de dialekttalande eleverna har skattats med en trea.

3.3 Resultaten av skattningen för pojkarnas respektive flickornas del

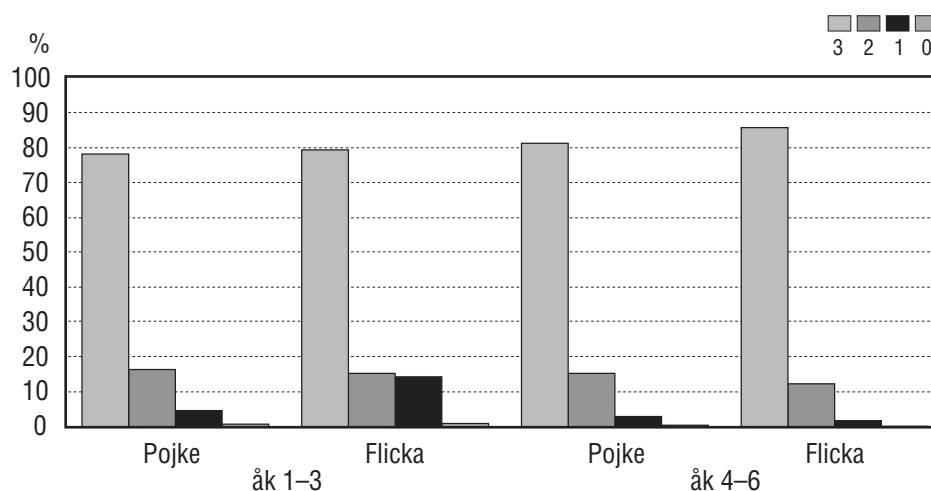
Då man jämför skattningsresultaten för pojkar och flickor visar flickorna ett något bättre resultat än pojkarna. Skillnaderna mellan "treorna" är 3 procentenheter till flickornas fördel och mellan "tvåorna" 2 procentenheter till flickornas favör. I de svagaste skattningskategorierna är skillnaderna inte signifikanta.

Figur 3.11 Resultat av skattningen enligt kön för samtliga elever, årskurs 1–6

Tabell 7. Resultat av skattningen enligt kön och årskurs.

	åk 1–3		åk 4–6	
	pojke %	flicka %	pojke %	flicka %
3	78,3	79,5	81,4	85,9
2	16,4	15,3	15,3	12,3
1	4,6	4,3	2,9	1,7
0	0,7	0,9	0,4	0,1
	100,0	100,0	100,0	100,0

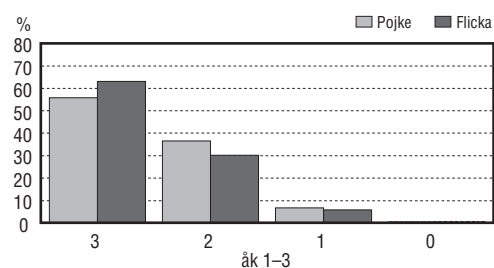
Figur 3.12 Utveckling enligt årskurs och kön för samtliga elever

Skillnaderna mellan könen syns tydligare när man jämför de yngre eleverna med de äldre. I årskurs 4–6 är skillnaderna mellan flickor och pojkar markant för “treornas” del; 85,9 procent av flickorna har fått en trea, medan endast 79,5 procent av pojkarna skattats med en trea, dvs. skillnaden är i detta fall över 6 procentenheter. Här börjar man antagligen redan se tecken på att det är flickorna som snabbare anpassar sig till den språkliga kod skolan representerar. Ett flertal sociolinguvistiska studier har visat att språkliga skillnader uppstår mellan könen, eftersom språket är ett socialt fenomen som är nära förbundet med sociala attityder. Allmänt taget tycks det vara så att kvinnors och mäns språkliga beteende reflekterar det faktum att samhället förväntar sig ett mer “korrekt” beteende av kvinnor än av män. (Trudgill 1974, s. 94) .

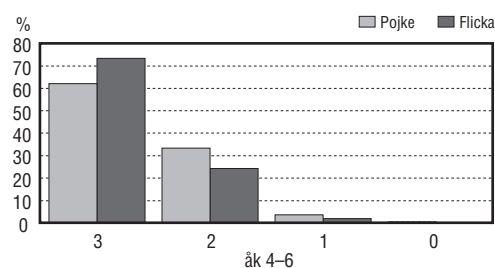
Eftersom den språkliga utvecklingen under skolåren antagligen är mest markant för de tvåspråkiga elevernas del skall vi titta lite närmare på skillnaderna i skattningsresultat mellan tvåspråkiga pojkar och flickor.

Tabell 8. Resultat av skattningen: tvåspråkiga elever, enligt kön och årskurs.

	åk 1–3		åk 4–6	
	pojke %	flicka %	pojke %	flicka %
3	56,0	63,3	62,3	73,6
2	36,7	30,3	33,5	24,4
1	6,8	5,9	3,7	2,0
0	0,5	0,5	0,5	0,0
	100,0	100,0	100,0	100,0

Figur 3.13

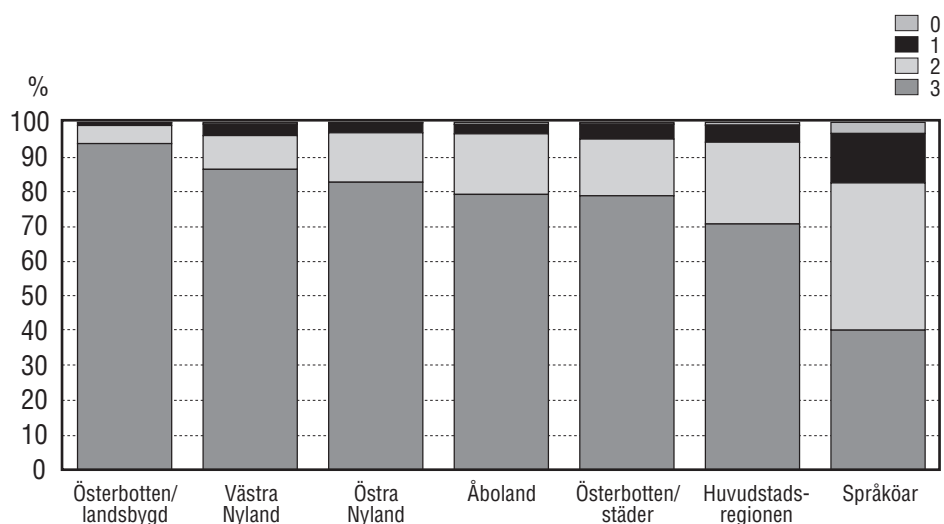
Figur 3.14

Figurerna 3.13 och 3.14 visar tydligt att det är de tvåspråkiga flickorna som betydligt fortare än pojkarna har uppnått fullständiga muntliga kunskaper i svenska. Andelen flickor som skattats med en trea är 63,3 procent i årskurs 1–3 och 73,6 procent i årskurs 4–6. För pojkarnas del är motsvarande procenttal 56 procent i årskurs 1–3 och 62,3 procent i årskurs 4–6. De pojkar som har tvåspråkig bakgrund har med andra ord inte ens i de högre årsklasserna kommit upp till lika stor andel med fullständiga muntliga kunskaper som de tvåspråkiga flickorna uppvisade redan i årskurs 1–3. Skillnaderna mellan pojkar och flickor är dessutom tydliga både i de lägre och de högre årskurserna.

3.4 Resultaten av skattningen enligt region

Tabell 9. Resultat av skattningen per region: samtliga elever.

	3 %	2 %	1 %	0 %	Totalt %
Österbotten/landsbygd	93,9	5,2	0,8	0,1	100,0
Västra Nyland	86,5	9,7	3,3	0,5	100,0
Östra Nyland	82,8	14,2	2,9	0,1	100,0
Åboland	79,3	17,4	2,7	0,6	100,0
Österbotten/städer	78,9	16,3	4,3	0,5	100,0
Huvudstadsregionen	70,8	23,5	4,9	0,8	100,0
Språköar	40,3	42,3	14,2	3,2	100,0

Figur 3.15 Resultat av skattningen enligt region: samtliga elever

I denna figur (3.15) kan man avläsa ett tydligt samband mellan elevernas yttre språkmiljö och deras muntliga kompetens i svenska. I starkt svenskdominerade regioner uppnår eleverna markant bättre skattningsresultat än i de starkt finskdominerade regionerna. Figur 3.15 kan med fördel jämföras med figur 2.5 ovan. I detta fall är regionindelningen gjord på språklig grund så att olikheterna mellan de olika språkmiljöerna i Svenskfinland framträder. Vi ser att andelen F-elever är speciellt markant i språköskolorna och att andelen FS och F-elever är speciellt låg på den österbottniska landsbygden (figur 2.5). På motsvarande sätt visar figur 3.15 att språköarna skiljer sig märkbart från de andra regionerna. De har dels – i motsats till alla övriga regioner – fler elever som skattats med en tvåa (42,3 procent) än med en trea (40,3 procent), dels en stor andel elever (17,4 procent) som skattats med 0 eller 1.

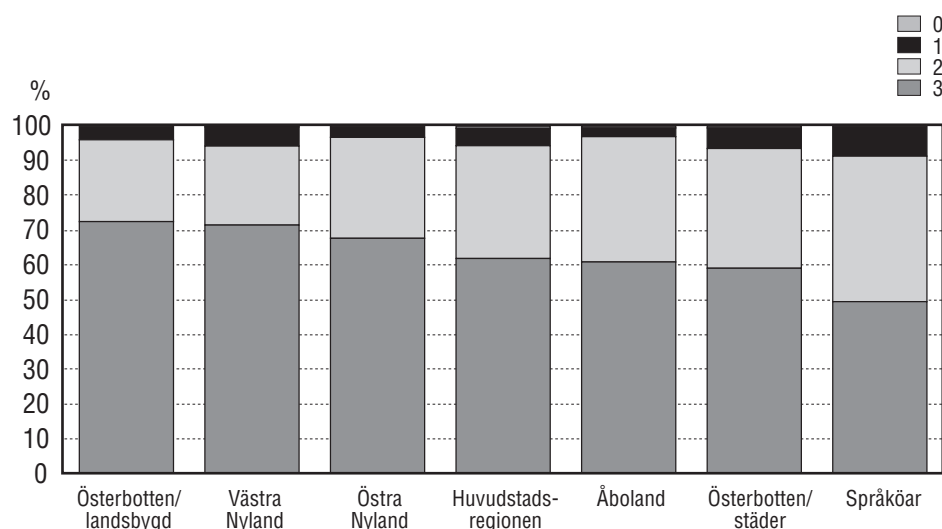
Den region som uppvisar det klart bästa skattningsresultatet är den österbottniska landsbygden med 93,9 procent treor. Därefter följer Västra Nyland med 86,5 procent treor, Östra Nyland med 82,5 procent, Åboland med 79,3 procent, de öster-

bottniska städerna med 78,9 procent och huvudstadsregionen med 70,8 procent treor. Det är intressant att kunna notera att denna ordningsföljd stämmer rätt väl överens med tvåspråkighetsgraden i respektive region, enligt språkbakgrunds-kategori, förutom för de österbottniska städernas del. Om man väntar sig att andelen treor i skattningen skall korrelera direkt med andelen tvåspråkiga (FS) elever, borde de österbottniska städerna placera sig före Östra Nyland och Åboland i skattningen. I detta sammanhang är det skäl att än en gång påpeka att skattningsresultaten baserar sig på olika personers mer eller mindre subjektiva uppfattning om andelen främmande inflytande i elevernas muntliga svenska. I direktiven för en trea stod det att inflytandet från finskan och eventuella andra språk inte fick vara "störande", dvs. inte större än normalt för en enspråkig elev i motsvarande ålder. Detta störningsmoment kan givetvis tolkas något olika beroende på var i Svenskfinland man befinner sig, och uppfattningen om främmande element i språket kan som sagt vara rätt subjektiva. Eventuellt har de österbottniska lärarna varit mer känsliga för finskt inflytande i talspråket än lärarna i Åboland och Östra Nyland.

För att få en klarare bild av korrelationen mellan språkbakgrund och skattning i de olika regionerna, skall vi ytterligare titta på skattningsresultaten för de tvåspråkiga och de enspråkiga elevernas del i de olika regionerna.

Tabell 10. Resultat av skattningen enligt region: elever med tvåspråkig bakgrund.

	3 %	2 %	1 %	0 %	Totalt %
Österbotten/landsbygd	72,6	23,5	3,9	0,0	100,0
Västra Nyland	71,6	22,7	5,5	0,2	100,0
Östra Nyland	67,8	29,0	3,2	0,0	100,0
Huvudstadsregionen	62,0	32,4	5,0	0,6	100,0
Åboland	61,0	36,0	2,5	0,5	100,0
Österbotten/städer	59,2	34,4	5,9	0,5	100,0
Språköar	49,6	41,8	8,6	0,0	100,0

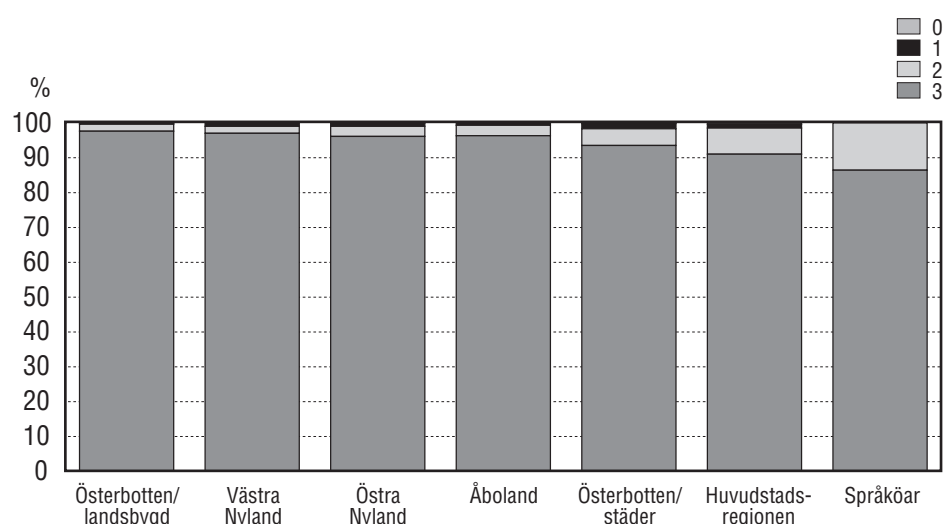
Figur 3.16 Resultat av skattningen enligt region: elever med tvåspråkig bakgrund

Figuren (3.16) och tabellen ovan visar, intressant nog, i stort sett samma mönster för de tvåspråkiga elevernas del som för hela materialet. Mest treor (72,6 procent) har de tvåspråkiga eleverna på den österbottniska landsbygden och minst treor (49,6 procent) har eleverna i språköskolorna. I övrigt är ordningsföljden gällande treorna (fullständiga muntliga kunskaper i svenska) följande: Västra Nyland 71,6 procent treor, Östra Nyland 67,8 procent, huvudstadsregionen 62 procent, Åboland 61 procent, och de österbottniska städerna 59,2 procent. Här har huvudstadsregionen avancerat förbi de österbottniska städerna och Åboland, men eftersom skillnaderna mellan huvudstadsregionen, Åboland och Österbotten (städer) är bara 1–2 procentenheter kan dessa inte anses vara statistiskt signifikanta. Mönstret är alltså faktiskt detsamma som för hela materialet, och ger stöd för resultaten i föregående avsnitt (figur 3.15). Dessa resultat kan tolkas bl.a. så att den östnyländska landsbygden fortfarande är en såpass svensk språkmiljö att de tvåspråkiga eleverna där rätt snabbt anammar det muntliga svenska talspråket, eller kanske redan från skolstarten är mer balanserat tvåspråkiga än de urbana eleverna i Österbotten, Åbotrakten och huvudstadsregionen.

Tabell 11. Resultat av skattningen enligt region: elever från enspråkigt svenska hem.

	3 %	2 %	1 %	0 %	Totalt %
Österbotten/landsbygd	97,6	2,0	0,3	0,1	100,0
Västra Nyland	97,0	2,0	1,0	0,0	100,0
Östra Nyland	96,1	2,9	0,9	0,1	100,0
Åboland	96,3	3,0	0,7	0,0	100,0
Österbotten/städer	93,5	4,8	1,5	0,2	100,0
Huvudstadsregionen	91,0	7,5	1,1	0,4	100,0
Språköar	86,4	13,6	0,0	0,0	100,0

Figur 3.17 Resultat av skattningen enligt region: elever från enspråkigt svenska hem

Som jämförelsematerial är det intressant att ytterligare granska skattningsresultaten per region för de elevers del som kommer från enspråkigt svenska hem. Det visar sig här att samma mönster upprepar sig än en gång: de lägsta skattningsvärdena finns på språköarna, i huvudstadsregionen och i de österbottniska städerna. I dessa regioner finns det färre treor och fler tvåor än i de andra regionerna.

Det står ganska klart att också de enspråkiga eleverna påverkas av hur pass finsk-dominerad eller tvåspråkig skolans språkmiljö är. De svenska elevernas svenska verkar vara starkast inom de mest "svenska" områdena, på den österbottniska landsbygden och i Västra Nyland.

4

Sammanfattning och diskussion

Orsakerna till att Utbildningsstyrelsen vidtog en enkätundersökning 1998–99 gällande språkbakgrund och språkkompetens i den finlandssvenska skolan var framför allt att det har blivit tydligt att det finska och tvåspråkiga inslaget i de svenska skolorna har ökat, och att behovet av speciella strategier för att undervisa i blandade språkgrupper är stort, speciellt i de urbana tvåspråkiga kommunerna. Syftet med enkäten var att få reda på exakt hur mycket andelen tvåspråkiga hade ökat sedan 1980-talet, vilka de regionala mönstren gällande språkbakgrund är i de finlandssvenska skolorna, och hur olika variabler som språkbakgrund, region, tätort/landsbygd, kön och ålder inverkar på elevernas muntliga kompetens i svenska under lågstadietiden. Enkätundersökningen ger givetvis inga absoluta svar på dessa frågor, men så som det framgått av föreliggande rapport kan man se vissa tydliga tendenser när man analyserar materialet. Dessutom kan detta digra material säkert utnyttjas flera gånger i framtiden, t.ex. om man vill plocka fram speciella aspekter och undersöka dessa närmare.

4.1 Skolornas språkmiljöer varierar mycket i Svenskfinland

Det analyserade materialet visar tydligt att den regionala variationen gällande språkbakgrund är stor och att variationen ökar ytterligare när man jämför enskilda skolor med varandra. Elever med tvåspråkig bakgrund finns det mest av i städer och tätorter, medan dialektinslaget på landsbygden har förblivit stabilt, i jämförelse med de uppgifter som finns att tillgå från 1980-talet. Andelen tvåspråkiga har ökat, och tendensen verkar vara den att den fortsätter att öka. Materialet visar klart att ökningen sker på bekostnad av dem som kommer från enspråkiga, icke-dialekttalande hem. Andelen elever från enspråkigt finska hem har också ökat i våra skolor, från i medeltal 2 procent på 80-talet till 5 procent 1998–99. Om man jämför årskurserna med varandra verkar tendensen vara att denna grupp elever fortsätter att öka. Samtidigt ser man att också andelen elever som kommer från svenska hem och regelbundet använder finska utanför hemmet ökar. Allt detta innebär att det finska inslaget i våra urbana svenska skolor blir allt större, både i form av hemspråk och i form av umgängesspråk för allt fler elever. Utmaningen för skolorna blir allt större; allt fler barn med varierande språklig utgångspunkt skall tillägna sig dels skolspråket på kognitiv nivå, dels lära sig det övriga lärostoffet i skolans många olika läroämnen. Det är med andra ord inte förvånande att Therese Leinonen och Marika Tandefelt i sin nyutkomna rapport "Svenskan i Finland – ett språk i kläm?" kan konstatera att de finlandssvenska studenternas språkliga utgångspunkt för akademiska studier på svenska inte är på samma nivå som de sverigesvenska studenternas (Leinonen & Tandefelt, 2000 s. 84).

I skolorna på de s.k. språköarna är andelen barn från finskspråkiga och tvåspråkiga hem i medeltal 84,6 procent, vilket i sin tur innebär att denna siffra för vissa

skolor och klasser är 100 procent i dessa områden. Det står helt klart att de undervisningsstrategier och språkprogram som krävs i språköskolorna är helt andra än t.ex. i de mycket svenska skolorna i Västra Nyland och på den österbottniska landsbygden. Det blir i dessa skolor en fråga om att ge systematisk och genomtänkt differentierad undervisning, ifall man vill ge eleverna en dubbel språklig identitet. I vissa regioner i Svenskfinland har det skett stora förändringar gällande tvåspråkighetsgraden. En region där språkmiljön i många klassrum förändrats radikalt under de 10–15 senaste åren är Helsingforsregionen. I denna region ökade det tvåspråkiga inslaget markant redan på 80-talet.

En region där andelen elever med tvåspråkig bakgrund har ökat mycket sedan 80-talet är Östra Nyland. Också i Åboland har andelen elever med tvåspråkig bakgrund vuxit betydligt, likaså ger materialet en antydning om att tvåspråkighetsgraden i de österbottniska städerna har ökat en hel del under 90-talet, eftersom andelen elever från tvåspråkiga hem i dessa städer nu är relativt hög, jämfört med den österbottniska landsbygden.

4.2 Skattningen av elevernas muntliga kompetens i svenska

Då man jämför de olika språkbakgrundskategorierna med varandra kan de viktigaste skattningsresultaten i föreliggande enkätundersökning anses vara följande: Skillnaderna mellan kompetensen i muntlig svenska, dvs. den muntliga kommunikativa kompetensen, är förhållandevis liten, utom då man jämför elever med svensk bakgrund och elever med helt finskspråkig bakgrund. Allmänt taget blir denna kompetens för både de elever som kommer från tvåspråkiga hem och de som kommer från finskspråkiga hem betydligt högre ju äldre elever det är frågan om. Av de elever som har tvåspråkig bakgrund uppvisar hela 97,9 procent fullständig muntlig kommunikationsfärdighet i årskurs 6. Det bör dock ytterligare en gång påpekas att denna siffra fortfarande inte säger något om dessa elevers – eller de övriga elevernas – skolframgång, eftersom den kognitiva språkkompetensen kan vara relativt outvecklad trots att den kommunikativa kompetensen verkar vara mer eller mindre perfekt. (Jfr s. 31)

Då man jämför skattningsresultaten i de olika regionerna och språkmiljöerna ser man en tydlig påverkan från den omgivande språkmiljön. Det bästa skattningsresultatet för de olika språkbakgrundskategorierna uppnås nämligen i de skolmiljöer som har mest svenska i den omgivande språkmiljön, dvs. på den österbottniska landsbygden och i Västra Nyland. En finskdominerad eller helfinsk språkomgivning ger däremot klart sämre skattningsresultat, både för elever från tvåspråkiga och från enspråkigt svenska hem.

4.3 Skillnader mellan pojkar och flickor

Materialet visar vissa slående skillnader mellan pojkars och flickors muntliga kompetens, speciellt för de elever som kommer från tvåspråkiga hem. I detta fall har flickorna redan i årskurs 1–3 nått bättre skattningsresultat än pojkarna i årskurs 4–6. Också den senaste nationella utvärderingen av elevers inlärningsresultat

i modersmålet har tydligt kunnat påvisa att resultaten varierar betydligt enligt kön. Flickorna har i många fall uppvisat bättre resultat i ämnet modersmål och litteratur, där flickorna över lag presterat bättre, både på finska och svenska och likaså i det nationella provet i svenska i Sverige (Hannén 2000, s. 67–71). Detta är å andra sidan ingen överraskning om man beaktar de resultat som olika talspråksundersökningar gällande mäns och kvinnors tal har kommit fram till. Britt Backlund (1991, s.182) sammanfattar resultaten av olika språksociologiska undersökningar kring språk och kön bland annat så här: Pojkar lär sig inte tala lika tidigt som flickor, är språkligt underlägsna långt upp i skolåren och presterar också sämre än flickorna i stavning och grammatik skoltiden igenom. Män – dvs. pojkar – ändrar inte sitt tal efter situationen så lätt som kvinnor, har inte lika värdat tal och följer inte de rådande uttalsnormerna i lika hög grad som kvinnor gör. Dessa iakttagelser stämmer faktiskt överens med de könsskillnader som också detta material uppvisar, dvs. flickorna verkar – oberoende av språklig bakgrund – kunna anpassa sig till skolans språk snabbare än pojkarna.

4.4 Utbildningsstyrelsens åtgärder för att stärka skolspråket i de svenska skolorna i Finland

Från och med 1980-talet har Utbildningsstyrelsen (Skolstyrelsen) följt med och beaktat språksituationen i de heterogena klassrummen, bland annat genom att införa modersmålsinriktad finska och förstärkt modersmål i Grunderna för grundskolans läroplan 1994. Ett nytt projekt, **Språkmöten och tvåspråkighet i den finlandssvenska skolan**, som beaktar alla olika heterogena språkmiljöer i den finlandssvenska skolan, inleddes på Utbildningsstyrelsens svenska linje år 1999 och skall pågå åtminstone till slutet av år 2001. Inom ramen för detta projekt har föreliggande enkätundersökning gjorts, och ett delprojekt, Språkrum – språkstimulans och inlärningsstrategier i elevgrupper med blandad språkbakgrund, har redan påbörjats i syfte att bemöta den heterogena språksituation och sviktande språkkänsla som råder i många finlandssvenska klassrum i dag. Projektet Språkrum är ett utvecklingsprojekt som genomförs i samarbete med Folkhälsan. Sak-kunniga forskare och lärare anlitas inom projektet och i det deltar sex finlandssvenska skolor, från finskdominerade områden i olika delar av Svenskfinland. Projektarbetet inleds i sex förskolegrupper och i dem kommer eleverna från och med hösten 2001 att få ett intensivt språkstimulerande material att arbeta med, samtidigt som deras muntliga kompetens och kognitiva språkförmåga följs upp, med hjälp av olika test. Tanken är att alla barn, oberoende av språklig bakgrund, har nytta av levande språklig stimulans, bland annat i form av skönlitteratur och drama. Förhoppningen är också att dessa elevgrupper skall kunna delta i projektet i flera år framåt, så att vi får en bild av själva språkutvecklingsprocessen. Under hösten 2000 och början av år 2001 hålls ett antal seminariedagar för de deltagande skolorna, samtidigt som projektets planeringsgrupp väljer ut och bearbetar det språkstimulerande material som skolorna kommer att arbeta med.

Inom ramen för projektet Språkmöten och tvåspråkighet som helhet är avsikten att stödja och utveckla dels den kulturella delen av skolan och skolspråket, dels den rent språkliga sidan, även om dessa "delar" givetvis överlappar i många fall. Inom projektets kulturella del har Utbildningsstyrelsen satsat på dramaunder-

visning i skolorna, på ett läromedelspaket med fakta och fiktion om finlandssvenskhet, närmast riktat till högstadiet, och på en webbplats för finlandssvenska ungdomar. Tanken bakom alla dessa delprojekt är att ge finlandssvenska skolungdomar möjligheter att använda sitt modersmål på ett kreativt sätt, så att de inspireras till att i framtiden skapa ny kultur på svenska i Finland.

4.5 Framtidsperspektiv

Språket, det vill säga modersmålet eller det språk genom vilket man lär sig om världen och lär sig uttrycka sig på, är centralt för att människan skall få en språklig identitet. Skolspråket, genom vilket man lär sig nya begrepp och utvecklar sitt tänkande, måste dessutom vara tillräckligt starkt hos varje elev för att alla skall ha lika goda förutsättningar att lära sig. Föreliggande enkätundersökning visar tydligt, att de elever som börjar i svensk skola i dagens Finland har mycket varierande utgångspunkter, både individuellt och regionalt, när det gäller att tillägna sig den standardsvenska som de bör behärska för att kunna utveckla sin kognitiva kompetens under skoltiden och framöver. Den stora utmaningen för den finlandssvenska skolan ligger i att utveckla olika slag av handlingsmönster och undervisningsstrategier ifall alla dessa olika slag av elever skall ges samma möjligheter till inlärnin g inom ramen för den svenska skolan. Detta innebär bland annat att det krävs många olika slag av finlandssvenska inlärningsmiljöer, beroende på hur den omgivande språkmiljön ser ut och hur brokigt det mönster är som bildar det enskilda klassrummets språkliga bakgrund. Den finlandssvenska skolans språkmiljö kan med andra ord i dag inte karakteriseras som en enda miljö utan som en mångfald av olika språkliga miljöer.

Litteratur

- Allardt, E & C. Starck. 1981. Språkgränser och samhällsstruktur. Finlandssvenskarna i ett jämförande perspektiv. Stockholm.
- Backlund, B. 1991. Inte bara ord. En bok om talad kommunikation. Studentlitteratur. Lund.
- Björklund, S. 1997. Immersion in Finland in the 1990s: A state of development and expansion. I Johnson, R. och Swain, M. 1997. Immersion Education: International Perspectives. Cambridge University Press. USA.
- Brunell, V. 1982. Forskning av lägeskartläggningstypen ämnesspecifik tillämpning. I Brunell m.fl. Lägeskartläggning 1/1979 i grundskolan-principer, metoder, ämnesspecifika problem. Jyväskylä universitet. Rapporter från Pedagogiska forskningsinstitutet. 331/1983. Jyväskylä.
- Brunell, V. 1983. Dialekt, tvåspråkighet och modersmålsundervisning i den finlandssvenska grundskolan. Rapporter från Pedagogiska forskningsinstitutet. 331/1983. Jyväskylä.
- Brunell, V. 1988. Kring språktillägningens ekologi. Pedagogiska forskningsinstitutet. Publikationsserie A. Forskning 13. Jyväskylä.
- Cummins, J. 1996. Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society. Ontario: California Association for Bilingual Education.
- Finnäs, F. 1990. Barnens språk i tvåspråkiga familjer och valet av skolspråk. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning. Forskningsrapporter 9/1990. Vasa.
- Finnäs, F. 1996. Elevtillströmningen till svenska grundskolor. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning. Forskningsrapport nr 30. Vasa.
- Geber, E. 1989. Svenska minoritetsskolor i Finland – en diagnos inför 90-talet. Ekenäs tryckeri Ab. Ekenäs.
- Geber, E. 1998. Sammandrag och svenska särdrag, s. 170–185. I Väyrynen m. fl. (red.). 1998. Kieliäkö ammatissa? – Ammatillisten oppilaitosten kieltenopetuksen nykytila ja kehittämistarpeet. Utbildningsstyrelsen. Helsingfors.
- Gripenberg, M. 1991. Elevernas språkkunskaper. Kartläggning av språksituationen i det svenskspråkiga inspektionsdistriktet våren 1990. Länsstyrelsen i Nylands län. Helsingfors.
- Gripenberg, M. 1994. Grundskolelevernas tvåspråkighet i Nylands län. Rapport om tvåspråkigheten i de svenskspråkiga grundskolorna i Nylands och Kymmene län läsåret 1993–1994. Länsstyrelsen i Nylands län. Helsingfors.
- Gripenberg, M. 2000. Tvåspråkighet – tillgång eller problem i svensk skola. Kartläggning läsåret 1998–1999 av tvåspråkigheten bland grundskolelever och studerande vid gymnasier och yrkesläroanstalter i Södra Finlands län. Länsstyrelsen i Södra Finlands län publikationer Nr 35. Helsingfors.
- Grunderna för grundskolans läroplan 1994.
- Hall, D. 1998. Assessing the Needs of Bilingual Pupils. David Fulton Publishers Ltd. London.

- Hannén, K. 2000. Nationell utvärdering av inlärningsresultat i modersmålet i åk 9, 1999. Utbildningsstyrelsen. Utvärdering av inlärningsresultat 2/ 2000. Helsingfors.
- Högnäs-Sandström, A. 1989. Kukka eller blomma – vad spelar det för roll? Språkliga attityder bland finsk- och svenskspråkiga ungdomar i Karlebynejden. Svenska Österbottens Landskapsförbund. Karlebyprojektet, delrapport 2. Karleby.
- Knubb-Manninen, G. 1982. Språksituationen bland eleverna i de svenskspråkiga grundskolorna. Rapporter från Pedagogiska forskningsinstitutet 326/1982. Jyväskylä.
- Knubb-Manninen, G. 1983. Elevernas språkprofil och syn på undervisningen i finska vid inträdet i mellanstadiet. Rapporter från Pedagogiska forskningsinstitutet 340/1983. Jyväskylä.
- Korkman, C. 1995. Tvåspråkighet och skriftlig framställning. En undersökning av tvåspråkiga elevers uppsatser i den finlandssvenska skolan. Studier i nordisk filologi 74. Helsingfors.
- Ladberg, G. 2000. Skolans språk och barnens- att undervisa barn från språkliga minoriteter. Studentlitteratur. Lund.
- Leinonen, T. och Tandefelt, M. 2000. Svenskan i Finland – ett språk i kläm? Forskningsrapporter från Svenska handelshögskolan nr 50. Helsingfors.
- Löfström, J. 1996. Kan Helsingforssvenska skolungdomar tala svenska? Språkbruk 1/1996, s. 22–25.
- Skutnabb-Kangas, T. 1981. Tvåspråkighet. Liber Läromedel. Lund.
- Sundman, M. 1998. Barnet, skolan och tvåspråkigheten. Yliopistopaino. Helsingfors.
- Trudgill, P. 1974. Sociolinguistics: An Introduction. Penguin Books. Great Britain.
- Undervisningsministeriet. 1990. Tvåspråkighetsarbetsgruppens promemoria. Promemorier angivna av undervisningsministeriets arbetsgrupper. 1990: 16. Helsingfors.
- Visapää, C. 1996a. Språkmiljö och skolval i Helsingfors. SSKH Meddelanden 41, Helsingfors universitet. Helsingfors stads utbildningsverks publikationsserie A 9: 1996.
- Østern, A.-L. 1991a. Tvåspråkighet och lingvistisk medvetenhet. Åbo.

Bilaga 2. Resultat av skattningen enligt årskurs och språkbakgrundskategori

		1	2	3	4	5	6	
		%	%	%	%	%	%	
D	3	96,7	95,4	97,4	97,1	97,6	97,2	
	2	2,5	3,9	2,0	2,2	1,8	1,7	
	1	0,8	0,5	0,4	0,7	0,6	1,1	
	0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	
		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
S	3	95,7	91,8	97,0	96,1	94,2	95,4	
	2	2,4	6,1	2,6	3,7	5,4	4,1	
	1	1,6	2,0	0,4	0,1	0,3	0,3	
	0	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	
		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
F	3	13,5	15,5	13,4	29,1	26,0	34,9	
	2	36,9	51,9	60,5	51,1	56,3	47,7	
	1	29,1	31,1	24,4	18,4	17,7	17,4	
	0	20,5	1,5	1,7	1,4	0,0	0,0	
		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
FS	3	57,9	58,6	62,4	68,1	65,1	70,6	
	2	33,4	34,4	32,8	29,0	30,6	27,3	
	1	7,8	6,5	4,7	2,9	3,6	2,1	
	0	0,9	0,5	0,1	0,0	0,7	0,0	
		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
		1	2	3	4	5	6	
D	3	500	580	518	542	531	527	
	2	13	24	11	12	10	9	
	1	4	3	2	4	3	6	
	0		1	1				3 301
S	3	989	947	962	947	883	903	
	2	25	63	26	36	51	39	
	1	17	21	4	1	3	3	
	0	3	1		1	1	2	5 928
F	3	19	21	16	41	25	30	
	2	52	70	72	72	54	41	
	1	41	42	29	26	17	15	
	0	29	2	2	2			718
FS	3	489	443	482	505	434	481	
	2	282	260	253	215	204	186	
	1	66	49	36	22	24	14	
	0	7	4	1		5		4 462

Bilaga 3. Tabeller som hänför sig till figurerna i kapitel 2 och 3

Tabell 2.1 Andel elever per språkbakgrundskategori: samtliga elever i årskurs 1–6.

	Antal	%
S(D)	4 681	31,8
D(S)	3 210	21,8
SF(D)	1 338	9,1
FS+FD	4 462	30,3
F	718	4,9
A+Ö	318	2,1
	14 727	100,0

Tabell 2.2 Andelen elever i svenska skolor som kan tala dialekt, enligt region 1998.

	Antal	%
Österbotten/landsbygd	3 226	75,9
Österbotten/städer	755	17,8
Östra Nyland	122	2,9
Västra Nyland	108	2,5
Åboland	18	0,4
Huvudstadsregionen	18	0,4
Språköar	5	0,1
	4 252	100,0

Tabell 2.3 Språkbakgrundskategori enligt årskurs: samtliga elever, årskurs 1–6

	S	F	FS	A	Ö	
1	1 551	141	844	44	25	
2	1 640	135	756	49	12	
3	1 524	119	772	38	11	
4	1 543	141	742	58	18	
5	1 482	96	667	29	4	
6	1 489	86	681	24	6	
	9 229	718	4 462	242	76	14 727

Tabell 2.4. Språkbakgrundskategori enligt kön: samtliga elever, årskurs 1–6.

	Pojke antal	Flicka antal	Pojke %	Flicka %
S	4 704	4 525	63,2	62,1
F	332	386	4,5	5,3
FS	2 248	2 214	30,2	30,4
A	120	122	1,6	1,7
Ö	39	37	0,5	0,5
	7 443	7 284	100,0	100,0

Tabell 2.5 Språkbakgrundskategorier enligt regioner: samtliga elever.

	S(D)	D(S)	SF	FS	F	A+Ö	Totalt
Västra Nyland	1 042	62	176	457	75	53	1 865
Åboland	706	3	167	598	58	44	1 576
Östra Nyland	598	63	177	493	46	20	1 397
Österbotten/städer	656	513	160	608	69	61	2 067
Huvudstadsregionen	779	2	469	1 605	188	89	3 132
Österbotten/landsbygd	864	2567	137	457	26	46	4 097
Språköar	36		52	244	256	5	593
							14 727

Tabell 2.6 Språkbakgrundskategorier enligt kommunens officiella språkstatus.

	Enspråkigt finsk kommun	Tvåspråkig kommun med finska	Enspråkigt svensk kommun	Tvåspråkig kommun med svenska	Totalt
S	73	2 699	1 119	5 338	9 229
F	247	348	1	122	718
FS	234	2 887	83	1 258	4 462
A	2	109	13	118	242
Ö	3	40	13	20	76
					14 727

Tabell 2.7 Språkbakgrundskategori och urbaniseringsgrad enligt kommungrupper.

	Urbana kommuner	Tätorts- kommuner	Landsbygds- kommuner	Totalt
S	2 918	2 476	3 835	9 229
F	516	124	78	718
FS	2 891	857	714	4 462
A	145	62	35	242
Ö	44	7	25	76
				14 727

Tabell 2.8 Språkbakgrundskategorier för eleverna på språköarna.

	1989	(%)	1999	(%)
S	47	(7,8)	36	(6,1)
SF	80	(13,4)	52	(8,8)
FS	294	(49,4)	244	(41,1)
F	174	(29,2)	256	(43,2)
	595		588	1 174

Tabell 3.1 Andel elever per språkbakgrundskategori.

S	F	FS	A	Ö	
9 229	718	4 462	242	76	14 727
S	F	FS	A	Ö	
62,7 %	4,9 %	30,3 %	1,6 %	0,5 %	100,0 %

Tabell 3.2 Resultat av skattningen (muntlig språkkompetens) för samtliga elever i årskurs 1–6.

3	11 954	81,2 %
2	2 192	14,9 %
1	501	3,4 %
0	80	0,5 %
	14 727	100,0 %

Tabell 3.3 Resultat av skattningen av samtliga elever i årskurs 1–3 och 4–6.

	åk 1–3	åk 4–6		åk 1–3	åk 4–6
3	6 044	5 910		78,9 %	83,6 %
2	1 214	978		15,8 %	13,8 %
1	341	160		4,5 %	2,3 %
0	62	18		0,8 %	0,3 %
	7 661	7 066	14 727	100,0 %	100,0 %

Tabell 3.4 Resultat av skattningen per språkbakgrundskategori.

	S	F	SF	FS	A+Ö	
3	7 688	152	1 141	2 834	139	
2	151	361	168	1 400	112	
1	47	170	24	211	49	
0	5	35	5	17	18	
	7 891	718	1 338	4 462	318	14 727

Tabell 3.5 Resultat av skattningen: elever med tvåspråkig bakgrund, årskurs 1–6.

	FS	FS
3	2 834	63,5 %
2	1 400	31,4 %
1	211	4,7 %
0	17	0,4 %
	4 462	100,0 %

Tabell 3.6 Resultat av skattningen per årskurs: elever med tvåspråkig bakgrund.

	Årskurs		Årskurs	
	1-3	4-6	1-3	4-6
3	1 414	1 420	59,6 %	67,9 %
2	795	605	33,5 %	29,0 %
1	151	60	6,4 %	2,9 %
0	12	5	0,5 %	0,2 %
	2 372	2 090	4 462	100,0 %

Tabell 3.7 Resultat av skattningen: elever med finskspråkig bakgrund.

3	152	21,1 %
2	361	50,3 %
1	170	23,7 %
0	35	4,9 %
	718	100,0 %

Tabell 3.8 Resultat av skattningen per årskurs: elever med finskspråkig bakgrund.

	Årskurs		Årskurs	
	1-3	4-6	1-3	4-6
3	56	96	14,2 %	29,7 %
2	194	167	49,1 %	51,7 %
1	112	58	28,3 %	18,0 %
0	33	2	8,4 %	0,6 %
	395	323	718	100,0 %

Tabell 3.9 Resultat av skattningen: elever från enspråkigt svenska hem.

3	8 829	95,7 %
2	319	3,4 %
1	71	0,8 %
0	10	0,1 %
	9 229	100,0 %

Tabell 3.10 Resultat av skattningen: elever som talar dialekt som sitt förstaspråk.

3	3 198	96,9 %
2	79	2,4 %
1	22	0,6 %
0	2	0,1 %
	3 301	100,0 %

Tabell 3.11 Resultat av skattningen enligt kön för samtliga elever, årskurs 1–6.

	Pojke antal	Flicka antal		Pojke %	Flicka %
3	5 936	6 018		79,7	82,6
2	1 182	1 010		15,9	13,9
1	282	219		3,9	3,0
0	43	37		0,5	0,5
	7 443	7 284	14 727	100,0	100,0

Tabell 3.12 Utveckling enligt årskurs och kön för samtliga elever.

	Årskurs 1–3		Årskurs 4–6		
	pojke	flicka	pojke	flicka	
3	3 045	2 999	2 891	3 019	
2	637	577	545	433	
1	180	161	102	58	
0	29	33	14	4	
	3 891	3 770	3 552	3 514	14 727

Tabell 3.13 och 3.14 Resultat av skattningen: tvåspråkiga elever, enligt kön och årskurs.

	Årskurs 1–3		Årskurs 4–6		
	pojke	flicka	pojke	flicka	
3	670	744	656	764	
2	439	356	352	253	
1	81	70	39	21	
0	6	6	5	0	
	1 196	1 176	1 052	1 038	4 462

Tabell 3.15 Resultat av skattningen enligt region: samtliga elever.

	3	2	1	0	Totalt
Österbotten/landsbygd	3 847	215	31	4	4 097
Västra Nyland	1 614	181	60	10	1 865
Östra Nyland	1 157	199	40	1	1 397
Åboland	1 249	275	42	10	1 576
Österbotten/städer	1 631	337	89	10	2 067
Huvudstadsregionen	2 217	734	155	26	3 132
Språköar	239	251	84	19	593
					14 727

Tabell 3.16 Resultat av skattningen enligt region: elever med tvåspråkig bakgrund

	3	2	1	0	Totalt
Österbotten/landsbygd	332	107	18	0	457
Västra Nyland	327	104	25	1	457
Östra Nyland	334	143	16	0	493
Huvudstadsregionen	995	520	80	10	1 605
Åboland	365	215	15	3	598
Österbotten/städer	360	209	36	3	608
Språköar	121	102	21	0	244
					4 462

Tabell 3.17 Resultat av skattningen enligt region: elever från enspråkigt svenska hem.

	3	2	1	0	Totalt
Österbotten/landsbygd	3 484	73	10	1	3 568
Västra Nyland	1 241	26	13	0	1 280
Östra Nyland	805	24	8	1	838
Åboland	844	26	6	0	876
Österbotten/städer	1 242	64	20	3	1 329
Huvudstadsregionen	1 137	94	14	5	1 250
Språköar	76	12	0	0	88
					9 229